

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
Kyberšikana u žáků druhého stupně základních škol

Katka Skřičilová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „*Kyberšikana u žáků 2. stupně základních škol*“ vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 17.6.2024

Podpis.....

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Renému Szotkowskému, Ph.D., za jeho podporu, odborné vedení a cenné rady, které mi poskytoval po celou dobu psaní mé bakalářské práce. Také děkuji všem učitelům a žákům základních škol, kteří se zapojili do mého výzkumu a pomohli mi realizovat tuto práci.

Anotace

Jméno a příjmení:	Katka Skřičilová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. René Szotkowski, Ph.D
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Kyberšikana u žáků druhého stupně základních škol
Název v angličtině:	Cyberbullying in the second grade of primary schools
Zvolený typ práce:	Výzkumná práce – zpracování primárních dat
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce se zabývá kyberšikanou u žáků 2. stupně základní školy. Hlavním cílem práce je popsat kyberšikanu ve vztahu k žákům 2. stupně základní školy a zjistit, zda se vybraní žáci setkávají s vybranými projevy kyberšikany. V teoretické části zařazujeme kyberšikanu do rizikového chování a definujeme jeho druhy. Dále se zaměřujeme na šikanu a kyberšikanu, přičemž popisujeme rozdíly mezi nimi. Dále se zabýváme projevy kyberšikany a zaměřujeme se na charakteristiku žáků 2. stupně základní školy. Poslední kapitola se zabývá prevencí a zahrnuje zásady bezpečného internetu. Empirická část práce navazuje na teoretickou a skládá se ze dvou hlavních kapitol. První kapitola zkoumá aktuální stav řešené problematiky. Druhá část se zaměřuje na vlastní výzkum provedený formou dotazníkového šetření, kterého se účastní žáci druhého stupně základní školy.</p>
Klíčová slova:	Kyberšikana, šikana, 2. stupeň základní školy, prevence
Anotace v angličtině:	<p>The bachelor's thesis deals with cyberbullying among pupils of the 2nd grade of elementary school. The main goal of the work is to describe cyberbullying in relation to pupils of the 2nd grade of primary school and to find out whether the selected pupils encounter selected manifestations of cyberbullying. In the theoretical part, we classify cyberbullying as risky behavior and define its types. Next, we focus on bullying and cyberbullying,</p>

	<p>describing the differences between them. We also deal with the manifestations of cyberbullying and focus on the characteristics of pupils in the 2nd grade of primary school. The last chapter deals with prevention and includes the principles of a safe internet. The empirical part of the thesis follows on from the theoretical part and consists of two main chapters. The first chapter examines the current state of the issue being addressed. The second part focuses on the own research conducted in the form of a questionnaire survey, in which students of the second grade of elementary school participate.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Cyberbullying, bullying, 2nd grade of elementary school, prevention
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Dotazník
Rozsah práce:	64 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

Obsah

Úvod	6
I Teoretická část	8
1 Kyberšikana v systému rizikového chování	9
1.1 Definice rizikového chování.....	9
1.2 Druhy rizikového chování	9
1.3 Rizikové chování na internetu	10
2 Šikana a kyberšikana	11
2.1 Definice pojmu šikana	11
2.2 Rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou	11
2.3 Definice kyberšikany	12
2.4 Agresor kyberšikany	14
2.5 Oběť kyberšikany	14
2.6 Projevy kyberšikany	15
2.7 Prostředky kyberšikany	17
2.8 Známé případy kyberšikany	19
2.9 Specifika kyberšikany na 2. stupni ZŠ	20
2.10 Charakteristika žáků druhého stupně ZŠ z hlediska vývojové psychologie...	21
3 Prevence kyberšikany	23
3.1 Zásady bezpečného internetu – Netiketa	24
3.2 Prevence na úrovni rodiny a dítěte	25
3.3 Prevence kyberšikany na úrovni školy	25
3.4 Prevence kyberšikany na úrovni jednotlivých pedagogů	26
3.5 Vybrané programy zaměřené na prevenci rizikového chování.....	27
II Empirická část	29
4 Aktuální stav řešené problematiky	30
5 Výzkumné šetření	32
5.1 Cíle a problémy výzkumného šetření	32
5.2 Vzorek výzkumného šetření	33
5.3 Metoda sběru dat	33
6 Výsledky výzkumného šetření	35
7 Diskuze	52
Závěr	55
Seznam použité literatury	57
Seznam použitých zkratk	61
Seznam tabulek	62
Seznam grafů	63
Seznam příloh	64

Úvod

V současné době, kdy digitální technologie pronikly do každodenního života dětí a mládeže, se kyberšikana stává aktuálním problémem ve školním prostředí, zvláště mezi žáky 2. stupně základní školy. S rozvojem internetu a chytrých telefonů se kyberšikany může účastnit každý, kdo má přístup k online světu. Tento fenomén není omezen pouze na dospělé, ale dotýká se i mladších generací, včetně dětí na základních školách. S tímto rozšířením digitálního prostředí však přicházejí i nová rizika a výzvy. Možnosti rychlé komunikace a sdílení informací vedou k tomu, že šikana a obtěžování mohou probíhat anonymně a s minimálními důsledky pro agresory. Děti mohou být terčem urážek, pomluv nebo zastrašování prostřednictvím sociálních sítí, textových zpráv, online her nebo e-mailů. Takové útoky mohou mít vážné důsledky na psychické zdraví dětí a jejich sebevědomí.

Hlavním cílem naší bakalářské práce je popsat kyberšikanu ve vztahu k žákům 2. stupně základní školy a zjistit, zda se vybraní žáci druhého stupně základní školy setkávají s vybranými projevy kyberšikany. Hlavní cíl bakalářské práce je základním bodem, od kterého se odvíjejí další dílčí cíle, jak v teoretické, tak i v empirické části.

Teoretická část se skládá ze tří kapitol. V teoretické části naší bakalářské práce jsme si stanovili dílčí cíle: začlenit kyberšikanu do systému rizikového chování, popsat kyberšikanu ve vztahu k šikaně a vymezit základní preventivní opatření týkající se kyberšikany u žáků 2. stupně.

V teoretické části se zaměříme na první kapitolu, která se věnuje začlenění kyberšikany do rámce rizikového chování. Zde se budeme soustředit na definice rizikového chování a jeho specifické projevy v online prostředí. Druhá kapitola se pak bude zabývat pojmem šikany a rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou. Vymezíme si aktéry kyberšikany, popíšeme její projevy a typické nástroje, které jsou při ní využívány a představíme si známé případy kyberšikany. Ve třetí kapitole teoretické části se zaměříme na prevenci kyberšikany. Budeme se zabývat zásadami bezpečného chování na internetu, známými jako Netiketa. Dále se budeme věnovat strategiím prevence na úrovni rodiny a dítěte, které pomáhají vytvořit bezpečné prostředí pro mladé uživatele internetu. Rozebereme také roli jednotlivých pedagogů v prevenci kyberšikany a představíme vybrané programy zaměřené na prevenci rizikového chování, které jsou efektivní v boji proti kyberšikaně.

Samotná empirická část naší bakalářské práce se skládá ze čtyř kapitol, kde jsme si stanovili konkrétní cíle: zjistit projevy kyberšikany u vybraných žáků 2. stupně základní školy, odhalit jaké online služby byly zneužity k projevům kyberšikany u vybraných žáků 2. stupně

základní školy a zjistit, zda byla v rámci výuky žáků 2. stupně základní školy prováděna prevence kyberšikany. Na začátku se podrobně zaměříme na aktuální stav řešené problematiky kyberšikany. V další kapitole se budeme věnovat našemu výzkumnému šetření, popíšeme si výzkumný vzorek a metodu sběru dat. V následující kapitole budeme prezentovat výsledky našeho výzkumného šetření. V závěrečné kapitole se budeme věnovat diskuzi našich výsledků a jejich porovnání s dřívějšími výzkumy zaměřenými na podobná témata.

Motivací pro volbu tématu kyberšikany u žáků 2. stupně základní školy byl zájem pochopit, jaké jsou konkrétní projevy kyberšikany v jejich digitálním prostředí a jak lze chránit děti před těmito negativními jevy.

Při psaní této bakalářské práce jsme nenarazili na žádné významné překážky, což nám umožnilo plynulý průběh celého výzkumu. Byli jsme překvapeni zájmem respondentů o účast v dotazníkovém šetření. Tento zájem nejenom usnadnil sběr potřebných informací, ale také poukázal na to, jak aktuální a důležité je téma kyberšikany v dnešním digitálním světě.

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je popsat kyberšikanu ve vztahu k žákům 2. stupně základní školy a zjistit, zda se vybraní žáci druhého stupně základní školy setkávají s vybranými projevy kyberšikany.

Dílčí cíle teoretické části práce:

- Začlenit kyberšikanu do systému rizikového chování
- Popsat kyberšikanu ve vztahu k šikaně
- Vymežit základní preventivní opatření týkající se kyberšikany u žáků 2. stupně.

Dílčí cíle empirické části práce:

- Zjistit projevy kyberšikany u vybraných žáků 2. stupně základní školy
- Odhalit jaké online služby byly zneužity k projevům kyberšikany u vybraných žáků 2. stupně základní školy
- Zjistit, zda byla v rámci výuky žáků 2. stupně základní školy prováděna prevence kyberšikany.

I Teoretická část

Teoretická část naší práce je rozčleněna do tří kapitol. V **první** kapitole se zaměřujeme na definici rizikového chování a jeho vztahu ke kyberšikaně. Ve **druhé** kapitole se detailněji zabýváme šikanou jako tradiční formou šikany a zkoumáme její definici, formy a rozdíly mezi klasickou šikanou a kyberšikanou. Dále se věnujeme samotné kyberšikaně, její definici a účastníkům. Důraz klademe také na vývojové aspekty dětí, a to zejména na 2. stupni základní školy, abychom porozuměli kontextu citlivosti a zranitelnosti dětí v tomto věku a rizikům spojeným s kyberšikanou. Ve **třetí** kapitole se pak zabýváme strategiemi prevence kyberšikany a ochranou dětí před touto formou rizikového chování, která zahrnuje role rodiny, školy a dalších institucí v prevenci a řešení **kyberšikany**.

1 Kyberšikana v systému rizikového chování

V úvodní kapitole se zaměříme na zařazení kyberšikany do systému rizikového chování. Nejprve si vymežíme pojem, druhy rizikového chování a zaměříme se na rizikové chování na internetu s přesahem do kyberšikany.

1.1 Definice rizikového chování

Rizikové chování je často vnímáno jako součást individuálního vývoje a v období adolescence je zkoumáno v rámci vývojové psychologie. Kromě toho má rizikové chování své místo i v rámci kriminologie, sociální pedagogiky a dalších oborů, které zkoumají lidské chování a společnost (Sobotková a kol., 2014, s. 39).

Macek (2003) uvádí rizikové chování jako „*Takové chování, které přímo nebo nepřímo ústí v psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí*“ (Macek in Sobotková a kol., 2014, s. 40).

Další definice dle Miovského a kol. (2015, s. 161) zní, že „*Rizikové chování zahrnuje rozmanité formy chování, které mají negativní dopady na zdraví, sociální nebo psychologické fungování jedince anebo ohrožují jeho sociálního okolí, přičemž ohrožení může být reálné nebo předpokladatelné*“.

V naší bakalářské práci se přikláníme k vymezení a definici rizikového chování podle Miovského a jeho kolegů, protože nám připadá nejkomplexnější a nejvýstižnější. Toto vymezení nám poskytuje pevný základ pro zkoumání rizikového chování v naší práci. Dále se v naší práci zaměříme na druhy rizikového chování.

1.2 Druhy rizikového chování

V národní strategii primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027 je zahrnuto sedm oblastí rizikového chování a **kyberšikana** je zmíněna jako první:

- *Agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, domácí násilí, krizové situace spojené s násilím, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie, krádeže, loupeže, vydírání, vyhrožování,*
- *záškoláctví,*
- *závislostní chování, užívání různých typů návykových látek, netolismus, gambling,*
- *rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů,*
- *spektrum poruch příjmu potravy,*
- *negativní působení sekt,*
- *sexuální rizikové chování (MŠMT, 2019–2027, s. 6).*

Miovský a kol. (2010, s. 24) uvádějí ve své publikaci devět oblastí rizikového chování:

- *záškoláctví*
- *šikana a extrémní projevy agrese,*
- *extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě,*
- *rasismus a xenofobii,*
- *negativní působení sekt,*
- *sexuální rizikové chování,*
- *závislostní chování,*
- *okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného a zanedbávaného dítěte,*
- *spektrum poruch příjmu potravy“.*

Miovský (2010) uvádí, že „*Kyberšikanu lze zařadit mezi základní oblasti rizikového chování, konkrétně mezi šikanu a extrémní projevy agrese*“ (Miovský in Švestková, Soldán a Řehka, 2019, s. 42).

1.3 Rizikové chování na internetu

- zveřejňování osobních údajů, jako je jméno, adresa bydliště nebo přístupová hesla k účtům,
- zasílání nebo sdílení svých fotografií nebo videí se sexuálním obsahem prostřednictvím internetu,
- konverzace s cizími lidmi o sexuálních tématech,
- zapojení se do živých sexuálních přenosů přes webovou kameru s cizí osobou,
- nabízení osobních fotografií na internetu výměnou za peníze,
- osobní setkání s cizí osobou z internetu bez zajištění bezpečnostních opatření (Hulanová, 2012, s. 98).

Titmanová (2019, s.36-37) v publikaci prevence rizikového chování doplňuje rizikové chování na internetu:

- navštěvování komunit zaměřených na sebevražedné a sebepoškozující chování,
- nabádání k přidání se do gangů a skupin šířících nenávist,
- hry s násilným obsahem, které zahrnují sexuální nebo jiný typ agresivity

V této kapitole jsme se věnovali rizikovému chování, jeho definici a druhům. Zaměřili jsme se také na specifika rizikového chování v online prostředí. V následující kapitole se budeme podrobně zabývat samotnou kyberšikanou, která představuje hlavní téma naší práce.

2 Šikana a kyberšikana

V druhé kapitole se detailněji zaměříme na porovnání šikany a kyberšikany. Prozkoumáme aktéry kyberšikany, a dále se budeme věnovat konkrétním projevům kyberšikany a prostředkům, které jsou k ní využívány. Uvedeme si známé případy kyberšikany, které ukazují její dopady. Nakonec se zaměříme na kyberšikanu u žáků 2. stupně základní školy a rozebereme charakteristiky této věkové skupiny z pohledu vývojové psychologie.

2.1 Definice pojmu šikana

Pro pochopení termínu kyberšikany je důležité si uvědomit, že kyberšikana vychází z konceptu šikany. Proto je vhodné začít definicí šikany. Existuje celá řada definic, které lze uvést. Jednou z nich je definice od Michala Koláře (2011, s. 32), který hlavní znaky šikany uvádí následovně *„Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci“*.

Další definice podle Olweuse (1993) je *„Šikana je obvykle definována jako opakované agresivní chování, které je záměrně zacíleno na jednoho či více jedinců, kteří nejsou schopni se sami tomuto chování ubránit“* (Olweus in Šmahaj, 2014, s. 36).

Autoři Říčan a Janošová (2010, s. 21) uvádí, že *„Šikana je ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit. Obyčejně mluvíme o šikaně tehdy, když jde o opakované jednání ve velmi závažných případech označujeme za šikanu i jednání jednorázové, s hrozbou opakování“*.

Vágnerová (2009, s. 11) uvádí, že *„Šikana je úmyslné a opakované fyzické i psychické ubližování slabšímu jedinci silnějším jedincem“*.

Vyzdvihli jsme si definice od několika autorů, z nichž každá nabízí odlišný pohled na problematiku šikany. Michal Kolář se zaměřuje na opakované týrání a manipulaci. Říčan a Janošová rozšiřují koncept šikany o jednorázové incidenty a kladou důraz na bezmocnost obětí. Vágnerová doplňuje, že šikana zahrnuje fyzické i psychické ubližování, kdy silnější jedinci využívají svou převahu k zneužívání slabších.

2.2 Rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou

Cílem šikany a kyberšikany je způsobit jednotlivci fyzické nebo psychické utrpení. **Kyberšikana** často vzniká jako součást tradiční šikany a tyto formy šikany se vzájemně propojují a doplňují. Například může dojít k záznamu a nahrávání si fyzického šikanování obětí. A následně může být použito na sociálních sítích na internetu (Szotkowski, Kopecký, Krejčí, 2013, s. 22).

Šikana probíhá v určitém prostředí, nejčastěji ve škole. V tomto prostředí se nepohybujeme nepřetržitě, a oběť tedy může šikaně uniknout. Někdy se dá předvídat a je možné se jí vyhnout. Trvá omezeně. U **kyberšikany** tomu tak není. Internetový prostor je všude. Agresor může oběť obtěžovat ve škole, v práci, doma, ráno, večer prostě kdykoliv. Neexistuje prostor, kde se lze schovat. **Kyberšikana** trvá neomezeně a má několikanásobně větší dosah oproti tradiční šikaně. I když někdo smaže urážející nebo ponižující materiál z internetu nikdo neví kolik lidí to vidělo, kolik lidí si to stáhlo do svého počítače a může to šířit dál. Hlavním rozdílem mezi **kyberšikanou** a šikanou je ten, že u tradiční šikany můžeme předvídat, kdy a kde k útoku dojde (místo bydliště, škola, dětské hřiště). Zatímco s **kyberšikanou** se můžeme setkat v jakýkoliv čas a na jakémkoliv místě. Již pouhé připojení k internetu nebo mobilní síti představuje okamžité riziko útoku. V takovém případě není možné se kyberútoky vyhnout, protože útočník nás může napadnout i v bezpečí našeho domova a to kdykoliv, i v nočních hodinách (Sztokowski, Kopecký, Krejčí, 2013, s. 22).

V případě šikany je možné jasně určit oběť, pachatele, místo a charakter incidentu. Řešení tohoto problému obvykle zahrnuje identifikaci příslušných osob, shromáždění důkazů a případných svědků a následné postihy a tresty. Na rozdíl od šikany, která se často odehrává veřejně, **kyberšikana** může být prováděna anonymně a bez znalosti oběti. Útočník může být kdokoli a nemusí projevovat žádné vnější známky agrese. Virtuální prostředí poskytuje anonymitu a neomezené možnosti pro útočníka, který nemusí oběť osobně potkat nebo se jí nijak výrazněji projevit. **Kyberšikana** je často impulsivní a může být jednorázová, jako je například zveřejnění fotografie či videa pod vlivem emocí. Tato anonymita odstraňuje hranice a zábrany útočníka, který může snadno změnit svou identitu online (Čech a Zvoničková, 2017, s.16-17).

Význam fyzického kontaktu při kyberšikaně není podstatný. Komunikace a šikana se odehrává prostřednictvím informačních a komunikačních technologií. Absence fyzického kontaktu dává agresorovi větší volnost a anonymitu. Každý uživatel internetu může být obětí z jakéhokoli důvodu a zároveň se může stát agresorem (Čech a Zvoničková, 2017, s. 23).

Na rozdíl od jiných forem šikany, kyberšikana může mít mezigenerační dopad, kdy mladí lidé mohou šikanovat dospělé (Rogers, 2011, s. 33).

2.3 Definice kyberšikany

Po seznámení se s pojmem šikany a rozdílech mezi šikanou a kyberšikanou, se zaměříme na definici **kyberšikany**. Ta vychází z tradiční šikany, ale využívá moderní technologie a online platformy. Představíme si různé definice kyberšikany od autorů, abychom ji lépe pochopili.

Kyberšikana není jediným termínem, který se používá k popisu tohoto fenoménu. Můžeme se setkat i s dalšími termíny. Mezi tyto termíny patří kybernetická šikana, elektronická šikana, digitální šikana a šikana online (Vašutová a kol.,2010, s. 75).

Bill Belsey je známý jako první, kdo představil termín **kyberšikana**. Ve své definici Belsey (2008) charakterizuje **kyberšikanu** „*Jako úmyslné, opakované a nepřátelské chování ze strany jednotlivce nebo skupiny za účelem ublížit ostatním a zároveň zahrnuje využití informačních a komunikačních technologií*“ (Belsey in Šmahaj, 2014, s. 44).

Hinduja a Patchin (2008) kyberšikanu definují jako „*Záměrnou, opakovanou a zraňující činnost využívající počítač, mobilní telefon a jiné elektronické přístroje*“ (Hinduja a Patchin in Szotkowski, Kopecký a Krejčí 2013, s. 7).

Kowalski, Limber (2007-2008) dodávají, že „*Jde o šikanování, k němuž dochází prostřednictvím e-mailů, ICQ, mobilních telefonů, chatu, webových stránek a jiných ICT¹*“ (Kowalski a Limber in Szotkowski, Kopecký a Krejčí 2013, s.7-8).

V publikaci autorů Čecha a Zvoníčkové (2017, s. 11) se setkáváme s definicí „*Kyberšikana je zvláštním druhem šikany, kdy se útočník snaží ublížit své oběti pomocí informačních a komunikačních technologií. Nejčastějšími nástroji kyberšikany jsou mobilní telefony, e-maily, internet, bloky, sociální sítě. Právě s rozvojem informačních a komunikačních technologií souvisí vznik a postupný vývoj kyberšikany*“.

Autoři Kožíšek a Písecký (2016, s. 62) uvádí, že „*Kyberšikana je jakékoliv chování, jehož záměrem je vyvést z rovnováhy, ublížit, zastrašit nebo jinak ohrozit oběť za pomoci moderních informačních technologií. Aby bylo možné hovořit o kyberšikaně, je nutné, aby oběť byla napadána cíleně a opakovaně jedincem nebo skupinou*“.

Po seznámení se s pojmem kyberšikany a s porovnáním s tradiční šikanou, jsme si představili různé definice kyberšikany od různých autorů. Nejvíce komplexní a podrobný pohled na kyberšikanu nám poskytuje definice od Hinduja a Patchina, která zdůrazňuje úmyslnost, opakování a zraňující povahu tohoto chování, a to s využitím moderních technologií, jako jsou počítače, mobilní telefony a další elektronická zařízení.

¹ ICT -Informační a komunikační technologie

2.4 Agresor kyberšikany

Agresor kyberšikany může zůstat skrytý za anonymním jménem. V online prostředí je charakteristické, že se vytrácí rozdíly mezi jednotlivci, což znamená, že každý bez ohledu na věk, pohlaví, fyzické schopnosti, sociální status nebo odvahu, může být jak obětí, tak pachatelem kyberšikany (Szotkowski, Kopecký, Krejčí, 2013, s. 23).

Často se stává, že pachatelé kyberšikany jsou převážně mladí kluci, kteří tráví hodně času online a mají tak rozsáhlé znalosti o internetových aplikacích (Szotkowski, Kopecký, Krejčí, 2013, s. 22).

Skutečností je, že mezi agresory se často objevují děti, které trpí nižším sebevědomím, omezenými sociálními dovednostmi, nedostatečným uznáním a osamělostí. Agresoři často vykazují fyzickou zdatnost než jejich oběti. Mají pozitivní vztah k násilí a často trpí hyperaktivitou. Jejich motivace výk šikaně je často snaha získat moc a posílit si tak svou pozici ve skupině (Černá a kol., 2013, s. 64).

Tito agresoři v kolektivu jsou často ti, kteří nejsou oblíbení a jejich šikanování je reakcí na vlastní pocity nedostatečnosti. Šikanují, protože jim to pomáhá se vyrovnat s vlastními nedostatky (Kopecký a kol., 2015, s. 23).

2.5 Oběť kyberšikany

Olweus (2003) v tradiční šikaně rozlišuje dva typy obětí:

V podstatě existují dva hlavní druhy obětí: jedna skupina, která je slabší nebo málo sebejistá a stává se snadným terčem pro agresory, což označujeme jako pasivní oběť. Druhá skupina jsou jedinci, kteří svým chováním nebo vlastnostmi mohou vyvolávat agresi u ostatních. Do této skupiny řadíme oběti, které často trpí hyperaktivitou, impulzivitou a jsou agresivní. To jim znesnadňuje začlenění do kolektivu. Pro učitele a vychovatele může být pracovat s touto skupinou obětí velmi náročné (Ševčíková a kol., 2014, s. 131).

V oblasti **kyberšikany** se ke dvěma zmíněným skupinám obětí přidávají ještě další dvě. Jednou z nich je situace, kdy agresor přechází do role oběti. Tato situace může vzniknout z různých příčin. Například pokud na internetu dojde ke kritice chování agresora ze strany ostatních uživatelů, může se agresor najednou stát terčem online kritiky a přejít do role oběti. Další skupinou, která se může stát obětí kyberšikany, jsou jedinci, kteří v běžném životě nevyčnívají. I když mohou být ve svém každodenním životě respektováni, v online prostředí mohou ztratit kontrolu a stát se snadným cílem pro agresora (Černá a kol., 2013, s. 62).

U obětí není důležitý věk, pohlaví, fyzická síla, sociální postavení ani úspěch. V online prostředí se tyto faktory často zanedbávají a nemají takový význam jako v případě osobního setkání (Sztokowski, Kopecký a Krejčí, 2013, s. 24).

Na internetu často oběti sdílejí své osobní údaje, což dává agresorům příležitost k opakovanému kontaktování, i když se s nimi nikdy nesešli osobně (Ševčíková a kol., 2014, s. 132).

Oběťmi **kyberšikany** se mohou stát i děti, které sice nejsou psychicky zranitelné, ale mohou patřit do určitých menšinových skupin, jako je například odlišná sexuální orientace (Černá a kol., 2013, s. 138).

2.6 Projevy kyberšikany

Projevy **kyberšikany** se neustále mění s vývojem internetu, který přináší nové možnosti.

Projevy kyberšikany mohou být rozděleny do dvou hlavních oblastí. První zahrnuje konkrétní projevy agresivního chování, jako je krádež identity, zneužití hesel nebo provokativní komunikace. Druhá oblast se pak soustředí na různá online prostředí, jako jsou sociální sítě, mobilní aplikace nebo online hry, kde se **kyberšikana** často vyskytuje (Černá, 2013, s. 24).

Obtěžování (Harassment)

Jedná se o opakované posílání urážlivých nebo hrozivých zpráv, které oběti přicházejí prostřednictvím textových zpráv, e-mailů nebo sociálních sítí. Tento druh obtěžování je opakovaným a neustálým bombardováním oběti zprávami. Útoky jsou opakované (Vašutová a kol., 2010, s. 85).

Obtěžování může zahrnovat opakované volání, posílání zpráv a opakované volání na číslo oběti (Sztokowski, Kopecký a Krejčí, 2013, s. 15).

Pomlouvání (Denigration)

Pomluva se týká šíření nepravdivých informací s cílem poškodit nebo vyloučit druhou osobu. V online prostředí se tyto dezinformace šíří mnohem rychleji a intenzivněji než v reálném životě (Černá a kol., 2013, s. 27).

Vydávání se za někoho jiného (Impersonation)

Využití osobních údajů oběti, jako je jméno, heslo a další údaje, často vychází z důvěryhodného sdílení údajů ze strany oběti. Jedná se o situaci, kdy útočník využívá ukradené informace k tomu, aby se vydával za oběť. Poté se útočník snaží komunikovat negativně a šířit nevhodné informace o ostatních, s cílem napodobit oběť (Vašutová a kol. 2010, s. 86).

Odhalování a podvádění (Outing and trickery)

Kowalski a kol. (2008) uvádí, že „*Jde o odhalení a zveřejnění informací o oběti těm, pro které tyto informace nebyly určeny*“ (Kowalski a kol. in Černá a kol., 2013, s. 27).

Je obvyklé, že dochází k šíření osobních nebo citlivých údajů, včetně sexuální orientace jedince. Často se také stává, že důvěrné konverzace, které oběť považuje za soukromé, jsou sdíleny s dalšími lidmi, stejně jako fotografie a videa (Černá, 2013, s. 27).

Kyberstalking

Kyberstalking představuje formu online pronásledování, kdy agresor opakovaně obtěžuje oběť prostřednictvím online komunikace. Kyberstalking často vzniká v souvislosti s ukončením partnerského vztah a může mít negativní dopad na psychické a emocionální zdraví oběti (Šmahaj, 2014, s. 48).

Rozohňování (Flaming)

Flaming je krátká, intenzivní hádka mezi dvěma nebo více lidmi, při které se používá hrubý a vulgární jazyk, urážky a někdy i výhrůžky. K tomuto konfliktu dochází v prostředí veřejné komunikace (Vašutová a kol., 2010, s. 85).

Veselé fackování (Happy slapping)

Happy slapping je zaznamenáno pomocí mobilních telefonů a poté sdíleno na internetu na různých platformách. Tento druh kyberšikany má nejen psychické, ale i fyzické dopady pro oběť. Skupina mladých lidí si vybírá náhodné či známé oběti, které fyzicky napadne (facka, kopnutí). Tyto útoky nekončí jen jedním útokem, ale v některých případech se k agresorům přidávají i další členové jejich skupiny. V této formě kyberšikany se objevují i případy, které vedly k tragickému konci. Případ osmnáctiletého chlapce, který byl následkem útoku odhozen dozadu, což mu způsobilo vážná zranění hlavy při nárazu do betonové zdi. O týden později podlehl následkům těchto zranění (Šmahaj, 2014, s. 49).

Kybergrooming

Kybergrooming představuje jednu z nejnebezpečnějších hrozeb dnešní doby. Jde o taktiku internetových predátorů, kteří manipulativně získávají důvěru svých obětí s cílem uskutečnit osobní setkání. Tato forma manipulace probíhá především prostřednictvím internetu a může vést k sexuálnímu zneužití, fyzickému napadení, mučení nebo nucené prostituce dětí (Szkotowski, Kopecký a Krejčí, 2013, s. 50).

Kybergroomer se často maskuje za někoho jiného, než kdo ve skutečnosti je, aby získal důvěru své oběti. Jednou z klíčových charakteristik je trpělivost, protože agresor je ochoten

investovat čas a energii do udržování kontaktu s obětí, aby postupně získal její důvěru (Kohout a Karchňák, 2016, s. 51).

V případě kybergroomingu se po navázání virtuálního vztahu a konverzaci vyvine emoční závislost ze strany oběti na agresorovi. Tento virtuální vztah může připomínat silné přátelství nebo dokonce i romantický vztah, kde se oběť otevírá a sdílí svá tajemství. Děti jsou často velmi zranitelné a mohou se rychle zamilovat pouze na základě iluzí, které si vytvořily při online interakci. Když se pak svěří s dalšími problémy, poskytnou útočnickovi materiál, kterým může manipulovat a zneužít jejich důvěru a citlivé informace. Kybergrooming v poslední fázi často vyvrcholí napadením, obtěžováním nebo zneužitím dítěte (Kožíšek a Písecký, 2016, s. 75).

Někteří pachatelé kybergroomingu dokonce nabízejí finanční odměny, jako je například poskytnutí kreditu do mobilního telefonu, aby nad svými oběťmi získali kontrolu (Čech a Zvoníčková, 2017, s. 54).

Sexting

Döring (2014) definuje sexting jako „*neologismus sestávající ze dvou slov, a to sex a textování*“ (Döring in Szotkowski a kol., 2020, s. 30).

Díky rozvoji moderních informačních technologií se sexting stal běžnou součástí života dotýkající se jak dospělých, tak i mladých lidí. I když může být považován za zábavnou formu komunikace, může mít takové chování také vážné následky. Existuje zde riziko, že tyto soukromé věci budou zneužity nebo zveřejněny bez souhlasu dotyčného, což může poškodit pověst a psychické zdraví oběti (Kožíšek a Písecký, 2016, s. 83).

2.7 Prostředky kyberšikany

Kyberšikana se projevuje mnoha různými způsoby, často prostřednictvím zařízení připojených k internetu, jako jsou osobní počítače a mobilní telefony. S rozvojem technologií se rozšiřuje spektrum zařízení, která slouží jako prostředek pro útoky. Vznik chytrých zařízení zvyšuje nebezpečí kyberšikany a propojuje různé formy útoků (Šmahaj, 2014 s. 49).

Textové zprávy

Posílání textových zpráv se stalo mezi mladými lidmi velmi oblíbeným. Kromě klasických SMS jsou také populární MMS², které umožňují posílat delší zprávy a připojovat k nim fotografie nebo videa. Častým znakem kyberšikany je neustálé obtěžování oběti zprávami, a to i v nevhodných časech, často po celý den (Šmahaj, 2014, s. 50)

² MMS-Multimedia Messaging Service

V textových zprávách se často skrývají výhrušné nebo útočné obsahy. Díky jednorázovým SIM kartám, které lze snadno vyměnit, se může oběť kyberšikany ocitnout v nejistotě ohledně identity agresora. Tento problém dále zvyšuje i pocit izolace, protože oběť nemá jasno v tom, kdo za těmito zprávami skutečně stojí (Rogers, 2011, s. 33).

Telefonní hovory

Mobilní telefony se staly častým nástrojem kyberšikany, často sloužícím k obtěžování, výhrůžkám a také k tzv. *tichým hovorům*, kdy agresor volá oběti, ale nekomunikuje s ní. Agresor často využívá více SIM karet a neváhá vyrušovat oběť opakovanými hovory. Tento typ obtěžování může oběť stresovat a vyvolávat pocit nejistoty (Šmahaj, 2014, s. 50).

Fotografie a videoklipy

Díky mobilním telefonům je snadné pořídit fotografie a videa, která lze následně rychle sdílet s ostatními pomocí internetu nebo technologií, jako je například Bluetooth. Tímto způsobem může agresor využít zachycené oběti na fotce nebo videu k jejímu ponižování nebo zastrašování. Jednou z nejčastějších forem této šikany je tzv. „*Happy slapping*“, a to v situaci, kdy útočník fyzicky napadá oběť a tuto událost natáčí, aby ji poté sdílel online (Rogers, 2011, s. 33).

E-mailové zprávy

E-mail, přestože je často používán pro přátelskou komunikaci, často slouží i jako prostředek kyberšikany. Jeho anonymita umožňuje agresorovi skrýt se a vyhýbat se odhalení. Často totiž není možné zjistit, kdo je skutečným odesílatelem e-mailu. Anonymita může agresorovi posílit pocit bezpečí (Černá, 2013 s. 30).

Oběť se může chránit tím, že e-mailovou adresu nahlásí jako spam. Pro agresora to však nepředstavuje výraznou překážku, protože si může jednoduše a rychle založit nový účet. (Šmahaj, 2014, s. 50).

Chatové místnosti

Chatovací místnosti slouží jako prostředí, kam uživatelé přicházejí záměrně za účelem komunikace. Často se zde probírají témata, která jsou pro účastníky zajímavá. V rámci online komunikace se využívají speciální prostředí jako jsou virtuální světy, například Second Life, kde uživatelé komunikují pomocí svých virtuálních postav tzv. avatarů. K rozpoznání jednotlivých účastníků se často využívají pseudonyma, nazývaná také nicknamy, která si uživatelé vybírají podle sebe. Tyto pseudonyma slouží k rozpoznání v rámci chatování. V chatovacích místnostech existuje možnost komunikace mezi všemi účastníky nebo soukromě

mezi jednotlivci nebo také mezi menšími skupinami. Agresor často usiluje o poškození reputaci oběti a snaží se narušit její vztahy s ostatními členy. (Šmahaj, 2014, s. 51)

Internetové stránky

Tvorba a správa webových stránek se staly běžnou činností. Tento trend však často vede k zneužití, kdy agresoři vytvářejí webové stránky, které cíleně útočí na své oběti. Na těchto stránkách zveřejňují nepravdivé informace, upravované fotografie a videa. Objevují se i hlasovací ankety, které jsou zaměřené proti konkrétním osobám. Uživatelé pak hlasují pro negativní možnosti, což má za následek zesměšnění nebo poškození reputace oběti (Šmahaj, 2014, s.51-52).

Internetové schopnosti mohou být zneužity pro negativní účely, což může mít vážné následky. Například pachatelé mohou vytvářet urážlivé blogy nebo osobní webové stránky zaměřené proti svým obětem (Rogers, 2011, s. 35).

On-line hry

V dnešní době jsou on-line hry mezi mladými velmi populární formou volnočasové zábavy. Tyto hry však mohou být i místem, kde se projevuje kyberšikana. Agresoři mohou během hraní her útočit na ostatní hráče, používat urážlivé komentáře nebo dokonce někoho vyhodit z herní skupiny. Takové situace mohou u oběti vyvolat frustraci a pocit selhání (Šmahaj, 2014, s. 52).

V on-line hrách může být další formou kyberšikany úmyslné ničení virtuálních postav prováděné ostatními hráči (Černá, 2013, s. 28).

2.8 Známé případy kyberšikany

Ghyslain Raza (Kanada, 2003)

Ghyslain Raza, známý pod přezdívkou jako Star Wars Kid se stal první mediálně známou obětí **kyberšikany** po zveřejnění videa, kde ztvárňuje bojovou scénu ze Star Wars. Původně si video nahrál jen pro sebe, ale nešťastnou náhodou se nahrávka dostala k jeho spolužákům, kteří ho zveřejnili na internetu. Díky tomu se stalo masově sdíleným a získalo pozornost široké veřejnosti. Postupem času bylo video upravováno a remixováno s motivy různých filmů, což vedlo ještě k větší popularitě (Szotkowski, Kopecký, Krejčí 2013, s. 25-27).

Po zjištění své neočekávané popularity, byl chlapec těžce zdrcen a musel se podrobit dlouhodobému léčení. Videonahrávka zdůrazňovala jeho přebytké kilogramy, což vyprovokovalo mnoho diváků ke kritice a diskuzi (E-Bezpečí, 2019).

Zveřejnění tohoto incidentu mělo právní následky, protože rodina chlapce podala žalobu proti rodinám jeho spolužáků s požadavkem na odškodnění ve výši čtvrt milionu kanadských dolarů. Tento právní proces skončil mimosoudním dohodnutím (Čech, Zvoníčková, 2017, s. 62).

Kauza Jiřího Pacholíka (Česká republika, 2008)

Autoři Kopecký a Szotkowski (2015) uvádějí příběh o jednom z prvních případů **kyberšikany**, který postihl učitele v České republice. Případ Jiřího Pacholíka, bývalého ředitele základní školy v Železném Brodě se stal prvním případem kyberšikany v České republice, který skončil úmrtím agresora. V roce 2008 opustil svou pozici a dal výpověď poté, co byla zveřejněna nahrávka konfliktu s jeho žákem. Na videozáznamu bylo zachyceno, že ředitel studenta napomenul a požádal jej, aby si uklidil nepořádek kolem svého pracovního místa. Žák na napomenutí zareagoval provokativně, což ředitele rozčílilo a dal mu pohlavek. Žák následně opustil třídu i s ředitelem. Na videozáznamu, ale není zachyceno, že by ředitel přivedl žáka zpět do třídy a veřejně se mu před ostatními omluvil za pohlavek. Poté co došlo ke zmíněnému incidentu, pozval ředitel rodiče žáka do školy, aby s nimi probral celou situaci. Během schůzky s rodiči ředitel oznámil, že žák obdrží za své nevhodné chování trojku z chování. Jelikož šel z ředitele cítit alkohol a měl potíže s udržení rovnováhy, navrhl otec žáka, že zavolá policii. Díky tomu nakonec ředitel ustoupil a dohodli se, že již nebudou v posledním ročníku žákovi přidělovat problémy a za to se nikdo nedozví o pití ředitele. Videonahrávka incidentu byla zveřejněna v roce 2008. Celý případ byl následně medializován a vzbudil ve společnosti silné emoce. Jiří Pacholík spáchal sebevraždu oběšením ve svém domě osm měsíců po události. Nezanedbal po sobě žádný dopis nebo vzkaz na rozloučenou (Szotkowski, Kopecký, Krejčí, 2013, s.44-47).

V této kapitole jsme definovali pojmy kyberšikany a šikany a rozebrali rozdíly mezi nimi. Zaměřili jsme se na prostředky, které kyberšikana využívá a prozkoumali jsme role agresora a oběti. V následující kapitole budeme navazovat na poznatky o kyberšikaně u žáků 2. stupně základní školy a rozebírat charakteristiky této věkové skupiny z pohledu vývojové psychologie. Takto budeme schopni lépe porozumět, jak tyto děti procházejí vývojem a jak mohou být náchylné k různým formám kyberšikany.

2.9 Specifika kyberšikany na 2. stupni ZŠ

Kyberšikana představuje závažný problém, který má výrazný dopad na děti. Na druhém stupni základní školy (ZŠ) se toto téma stává ještě aktuálnější. V této podkapitole se zaměříme na charakteristiku žáků druhého stupně ZŠ z hlediska vývojové psychologie.

2.10 Charakteristika žáků druhého stupně ZŠ z hlediska vývojové psychologie

Charakteristika žáků druhého stupně ZŠ z pohledu vývojové psychologie nám umožňuje lépe pochopit jejich chování na různé situace. Rizikové chování žáků souvisí se změnami, které se odehrávají v období jejich fyzického a duševního dospívání, které je označováno jako puberta. Dospívání je přechodné období mezi dětstvím a dospělostí, které začíná kolem 11 let a končí dosažením dospělosti kolem 20 let. První etapa dospívání, označována jako pubescence, probíhá zhruba mezi 11. a 15. rokem. Toto období je charakterizováno nejen fyzickými změnami, ale také změnami ve vnímání a myšlení. Pubertální období je časem, kdy se mladí lidé začínají osamostatňovat od svých rodičů a hledají své místo ve společnosti. Puberta zahrnuje mnoho biologických změn, ale také je ovlivněna sociálními a psychickými faktory. Je to období prvních romantických zážitků, hledání svého místa ve společnosti a rozhodování o budoucím směru života (Vágnerová, 2000, s. 209).

Adolescenci Eccles (1999) definuje jako „*Období nejbouřlivějších vývojových změn v lidském životě, s výjimkou raného dětství*“ (Eccles in Blatný, 2016, s. 100).

Arnett konstatuje, že „*Náročnost dospívání může pramenit zejména z konfliktů s rodiči, výkyvů nálad a tendencí k rizikovému chování*“ (Arnett in Krejčová, 2011, s. 37).

Vstup do adolescence často přináší zvýšené emoční potíže a chování může být problematické, zejména v konfliktech s autoritami, což může být důsledkem nedostatku sebeovládání. Zvýšená hladina dopaminu může posilovat touhu po rizikových zážitcích, které však mohou mít vážné následky, jako je neplánované těhotenství, sexuálně přenosné nemoci nebo tělesné postižení. V období adolescence se často vyskytují zvýšené úzkosti a psychické obtíže, jako je například narůst suicidálních myšlenek. Důležité je správné načasování puberty. Ti, kteří procházejí dospíváním ve stejném tempu jako jejich vrstevníci, často nacházejí větší podporu a mohou sdílet své zkušenosti. Během puberty můžeme pozorovat zvýšenou tendenci k egocentrismu, což znamená, že mladí lidé často vidí svět kolem sebe především z vlastního úhlu pohledu a cítí se jako centrum pozornosti (Blatný, 2016, s.102-103).

Přechod na druhý stupeň ZŠ označuje důležitou etapu v dospívání. Přináší se sebou nové výzvy a vyšší nároky na samostatnost. Oproti prvnímu stupni dochází k častějšímu střídání pedagogů, což ztěžuje individuální pozorování a poznání potřeb žáků. To zvyšuje pravděpodobnost, že jejich problémy nebudou včas zachyceny. Žáci se musí přizpůsobovat různým výukovým a výchovným stylům, a to může přinést zvýšenou obtížnost v učení (Blatný, 2016, s. 110).

Během druhého stupně základní školy děti mají období, které je klíčové pro formování identity a osobnosti, což může mít vliv na jejich chování a jejich reakce v různých situacích, včetně těch souvisejících s kyberšikanou (Hradil, 2019, s. 70).

Charakteristika agresora na druhém stupni základní školy

Agresorem se častěji stává žák, který:

- obvykle se vyznačuje nižším úspěchem ve škole, ale má zároveň silnou touhu prosadit se,
- projevuje necitlivost a bezohlednost,
- má zkušenost s rolí oběti šikany,
- často se projevuje jako lhář a manipulátor,
- je fyzicky zdatný a má nadprůměrnou inteligenci,
- je součástí skupiny, kde většina členů je starší než on,
- pochází z rodiny, která mu nedostatečně poskytuje emocionální nebo výchovnou podporu (Národní centrum bezpečnějšího internetu, 2012).

3 Prevence kyberšikany

V poslední kapitole naší bakalářské práci se zaměříme na primární prevenci rizikového chování u žáků 2. stupně ZŠ. Nejprve si definujeme samotný pojem prevence a jeho úrovně. Následně si rozebereme specifické strategie primární prevence, včetně zásad bezpečného internetu. Zaměříme se na prevenci na úrovni rodiny a školy. Také se zaměříme na konkrétní úkoly pedagogů při prevenci kyberšikany a na vybrané programy zaměřené na tuto problematiku.

Podle Výkladového slovníku od Miovského a kol. (2015, s. 143) prevence zahrnuje „*Všechna opatření směřující k předcházení a minimalizování jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledků*“.

Prevence má klíčový význam v zabránění, rozvoji a opakování nežádoucích jevů. Tuto problematiku znázorňují tři úrovně prevence: primární, sekundární a terciární (Miovský a kol., 2015, s. 143).

Primární prevence se zaměřuje na předcházení vzniku rizikového chování u jedinců, kteří se s ním ještě nesetkali (Adiktologie, 2019).

Dále lze primární prevenci dělit na specifickou a nespecifickou. Specifickou primární prevenci dále rozděluje Kopecký a Szotkowski do tří úrovní:

1. **Všeobecná primární prevence** – tento typ prevence oslovuje celé kolektivy třídy nebo školy bez jakéhokoli rozdílu. Může být realizována prostřednictvím různých aktivit. Mezi tyto aktivity patří preventivní programy, interaktivní diskuze a projektové dny. Témata primární prevence lze přidat do vzdělávacího procesu.
2. **Selektivní primární prevence** – zaměřuje se na jednotlivce, kteří mají zvýšenou náchylnost k různým formám rizikového chování, jako jsou například děti žijící v problematických lokalitách nebo děti s poruchami chování.
3. **Indikovaná primární prevence** – tento typ prevence je zaměřen na situace, kdy již v dané třídě nebo škole dochází k případům kyberšikany.

Nespecifická prevence se systematicky zaměřuje na podporu zdravé atmosféry ve třídě a škole a na posilování pozitivních vztahů mezi žáky a pedagogy (Kopecký, Szotkowski).

Sekundární prevence se soustředí na jedince s vyšším rizikem stát se obětí trestných činů nebo sociálně patologického chování. Tato prevence se zaměřuje na skupiny, kdy už bylo zaznamenáno rizikové chování. Cílem je zabránit opakování patologického chování,

a provádět opatření ke snížení rizika opakovaného výskytu (Švestková, Soldán a Řehka, 2019, s. 43).

Účelem terciální prevence je zabránit zdravotním nebo sociálním komplikacím, které mohou vzniknout v důsledku rizikového chování (Adiktologie, 2019).

V naší bakalářské práci se budeme zabývat **primární prevencí**. V České republice se primární prevence řídí na dvou úrovních, kde Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT ČR) sehrává klíčovou roli v obou úrovních. Na první úrovni **horizontální** spolupracuje MŠMT s dalšími ministerstvy a centrálními úřady státní správy, aby propojilo preventivní opatření mezi různými oblastmi. Na druhé úrovni, označované jako **vertikální**, spolupracuje MŠMT s krajskými koordinátory prevence a metodiky v pedagogicko-psychologických poradních zařízeních. Tento systém řídí a koordinuje práci prevence ve školách a dalších pedagogických institucích. Tímto způsobem je zabezpečena komplexní prevence s podporou a koordinací na obou úrovních (MŠMT, 2019).

3.1 Zásady bezpečného internetu – Netiketa

Netiketa představuje obecný rámec správného chování v online prostředí a zahrnuje soubor doporučení pro slušné jednání a komunikaci na internetu. Stejně jako v běžném životě, i v online prostředí existují určitá pravidla chování, známá jako Netiketa. I když se obecně shodneme na tom, co obnáší, konkrétní výklady se mohou lišit a měnit se s novými trendy a situacemi (Kavalír, 2009, s.40-41).

Například tyto zásady jsou mezi nejčastějšími:

- nevyvolávat zbytečné konflikty a útoky,
- uvědomit si, že za obrazovkou jsou skuteční lidé s pocity a reakcemi,
- dodržovat běžná pravidla slušného chování, jaká platí v normálním životě,
- nerozesílat spam, reklamu nebo šířit zbytečné informace,
- nesdělovat svá hesla,
- pokud nechceme s někým komunikovat, nebudeme s ním komunikovat,
- nedůvěřovat všemu, co se píše na internetu,
- sdílet své pocity s důvěryhodnou osobou, pokud narazíte na něco, co vás šokuje (Kavalír, 2009, s. 40-41; Titmanová, 2019, s. 37-38).

3.2 Prevence na úrovni rodiny a dítěte

Nejefektivnější ochranu dětí zajišťuje bezpečné rodinné prostředí, pevná důvěra mezi rodiči a dětmi, aktivní zájem rodičů a pravidelná a kvalitní komunikace s nimi.

- rodičovská asistence při vytváření účtů na sociálních sítích,
- znalosti rodičů o bezpečnosti na internetu,
- vytvoření pravidel pro používání internetu,
- rodičovský zájem o dítě, jeho potřeby a koníčky,
- sledování času, který dítě tráví online,
- nainstalování bezpečnostních nástrojů na zařízeních, která dítě používá, jako jsou antivirové programy, aplikace pro rodičovskou kontrolu a nastavení povolených časů používání,
- navrhování situací a poskytování pomoci v případě krizové situace spojené s online komunikací,
- poučení dítěte o bezpečném vytváření hesel, nastavení soukromí a ochraně osobních údajů,
- zapojení se a podněcování škol k rozvoji preventivních programů a výuky týkajících se online bezpečnosti (Vaníčková a kol., 2016, s. 29).

3.3 Prevence kyberšikany na úrovni školy

Základní dokumenty týkající se prevence nežádoucích jevů ve školním prostředí zde hrají důležitou roli. Prvním dokumentem je Národní strategie primární prevence rizikového chování na období 2019-2027, které navazuje na předchozí strategii. Tato strategie detailně definuje termíny a principy primární prevence. Cílem Národní strategie pro období 2019-2027 je snížit míru rizikového chování u dětí a mládeže a minimalizovat jeho výskyt. Tento cíl má být dosažen prostřednictvím efektivního systému primární prevence, který bude fungovat na základě komplexní spolupráce všech vzájemně provázaných subjektů (MŠMT, 2019–2027). Metodické doporučení (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28) je dalším pramenem informací ohledně primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže. Tento dokument stanovuje základní pojmy, detailně popisuje subjekty v rámci preventivního systému a stanovuje minimální preventivní program. Také se zabývá doporučenými postupy pro školy a školská zařízení při konkrétních projevech rizikového chování (MŠMT, 2010).

K tomuto dokumentu patří celkem 22 příloh, které se zabývají různými aspekty rizikového chování. Konkrétní doporučení týkající se kyberšikany jsou uvedena v Příloze č. 7

„*Kyberšikana a další formy kybernetické agrese*“ (č.j.: MSMT-32550/2017-1), kterou vypracovali Kamil Kopecký a René Szotkowski (MŠMT, 2017).

V rámci prevence na úrovni školy hraje důležitou roli **školní metodik prevence**, který zajišťuje metodickou, koordinační, informační a poradenskou činnost. Školní metodik prevence se podílí na tvorbě a provádění preventivních programů ve školním prostředí, včetně minimálního preventivního programu, který má za cíl podporovat zdravý životní styl, osobnostní a sociální rozvoj žáků a posilovat jejich komunikační schopnosti. Klade důraz na účast žáků, spolupráci rodičů a pedagogů (Kopecký a kol., 2015, s.116-117).

Kopecký a Szotkowski (2017) uvádí jako prevenci na úrovni školy:

- zahrnout do školního řádu pokyny pro používání informačních a komunikačních technologií, připojení k internetu a mobilních zařízení žáků během vyučování a přestávek,
- nainstalovat software, který umožňuje učiteli sledovat činnost žáka na jeho počítači v učebně. Důkladně dodržovat pravidla týkající se soukromí a zneužití systému,
- předávat žákům informace o nebezpečích spojených s chováním na internetu,
- zahrnout do výuky témata týkající se rizikového chování na internetu,
- poskytovat pedagogům školení v této oblasti.

3.4 Prevence kyberšikany na úrovni jednotlivých pedagogů

- podporovat empatii mezi žáky,
- pracovat na vytváření pozitivního klimatu ve třídě a ve škole,
- dávat žákům pozitivní zpětnou vazbu,
- rozvíjet dobré vztahy mezi žáky a pedagogy,
- reagovat důsledně a včas na projevy agrese (Kopecký a Szotkowski, 2017).

Důležité je, aby žáci měli jasnou představu o podstatě kyberšikany. Jedním z efektivních postupů je předvést jim konkrétní situace. Tímto způsobem se žáci lépe vcítí do problematiky a mohou si uvědomit svou vlastní zranitelnost v online prostředí. Takový přístup umožňuje studentům lépe pochopit rizika, která s používáním internetu souvisejí (Vašutová a kol., 2010, s. 103).

3.5 Vybrané programy zaměřené na prevenci rizikového chování

E-Bezpečí

Projekt se zaměřuje na identifikaci a analýzu rizikových forem elektronické komunikace. Poskytuje vzdělávání o prevenci a řešení problému souvisejících s kyberšikanou, a to jak pro studenty, tak pro učitele. Kromě toho také vytváří metodické materiály a online poradnu (Rogers, 2011, s. 16).

Základem činnosti projektu je práce s různými skupinami lidí v terénu, pořádání přednášek a realizace preventivních vzdělávacích akcí. Tyto akce jsou zaměřeny na konkrétní nebezpečné jevy a strategie prevence proti nim. Během setkání jsou prezentovány jak modelové situace, tak reálné příklady, aby účastníci pochopili dané téma (E-Bezpečí, nedatováno).

Mezi skupiny, na něž je zaměřen projekt E-Bezpečí, spadají žáci od prvního stupně základní školy, pedagogové, pracovníci specializující se na prevenci, městští i státní policisté, vychovatelé, pracovníci sociální péče a také rodiče (E-Bezpečí, nedatováno).

Národní centrum bezpečnějšího internetu

Je nezisková organizace založená v roce 2007 s cílem šířit povědomí a poskytovat vzdělání o bezpečném používání internetu. Organizace přispívá k objevování a zkoumání bezpečnosti online prostředí, shromažďuje a vytváří databázi výukových a metodických materiálů zaměřených na bezpečnou online komunikaci (Národní centrum bezpečnějšího internetu, z. s. 2021).

Organizace se angažuje v různých aktivitách jako je například Horká linka, kontaktní centrum, které zaznamenává hlášení o nelegálním obsahu na internetu. Horká linka také pomáhá řešit problémy s nevhodným chováním na sociálních sítích, jako jsou útoky falešných identit nebo kyberšikana. Další aktivitou organizace je tzv. Červené tlačítko, které slouží k rychlému ohlášení podezřelého obsahu na webových stránkách (Rogers, 2011, s. 16).

Bezpečný internet

Čtyři organizace, a to Linka bezpečí, Dětské krizové centrum, vzdělávací program organizace Člověk v tísni a sdružení CZ.NIC, se spojily do sdílené aktivity. Tyto organizace využívají své znalosti, dovednosti a energii k podpoře bezpečnějšího internetu pro děti a mládež. Cílem projektu Bezpečný internet je představit uživatelům škálu rizik spojených s online prostředím a ukázat jim způsoby, jak se jim vyhnout. Projekt pomáhá dětem překonat obtížné situace související s online riziky. Služby jsou bezplatně dostupné pro všechny z celé České republiky (Bezpečný internet, nedatováno).

Linka Bezpečí

Sdružení Linka Bezpečí vzniklo s účelem pomoci dětem a mladým lidem v jejich náročných životních situacích a běžných starostech. Linka Bezpečí je přiděleno číslo 116 111 a je dostupná nepřetržitě ve dne i v noci. Hovor na tuto linku je bezplatný. Službu mohou využívat osoby mladší 18 let nebo studenti do 26 let. Kromě toho je k dispozici i online chatovací služba, která je otevřená denně od pondělí do neděle a také i o víkendech (Kožíšek a Písecký, 2016, s. 147).

E-Nebezpečí pro učitele

Projekt se zaměřuje na poskytování vzdělávacích aktivit pro pedagogy různých typů škol. Je určen těm, kteří chtějí rozšířit své znalosti a dovednosti v oblasti prevence rizikového chování spojeného s používáním moderních technologií (Vašutová a kol., 2010, s. 108).

Web Rangers

Web Rangers je součástí mezinárodních aktivit společnosti Google, které se věnují rizikovému chování online. Projekt je aktivní v mnoha zemích, včetně České republiky. Zaměřuje se na prevenci rizikového chování, která nejen předchází rizikům, ale také učí, jak efektivně reagovat a poskytovat pomoc obětem v případě potřeby. Základní myšlenkou, která stojí za projektem, je přenos znalostí a dovedností od lektorů k dětem. Tyto informace následně děti sdílejí s ostatními dětmi svého věku pomocí různých komunikačních prostředků (Kopecký a kol., 2015, s.124-125).

II Empirická část

Empirická část práce navazuje na teoretickou část a začíná **čtvrtou** kapitolou. Tuto část začneme popisem současného stavu na základě vybraných výzkumů, které se zaměřují na kyberšikanu. Následně se zaměříme na naše výzkumné šetření, kde popíšeme cíle, výběr vzorku do výzkumného šetření a také představíme metodu sběru dat. Na závěr představíme celkové výsledky našeho výzkumného šetření a poté se zaměříme na diskuzi a finální fázi našeho výzkumu. V průběhu naší práce se budeme soustředit na kvantitativní přístup pro podrobné zkoumání tématu **kyberšikany** u žáků druhého stupně základní školy a k tomu využijeme dotazníkové šetření jako hlavní nástroj sběru dat.

4 Aktuální stav řešení problematiky

V této kapitole se zaměříme na přehled nejaktuálnějších výzkumů kyberšikany, které budeme hierarchicky seřazovat, a začneme nejnovějším. Tato kapitola je uvedena z důvodu následné diskuze nad našimi vlastními výsledky. V rámci posouzení aktuální situace ohledně kyberšikany se zaměříme na dva výzkumy, které se uskutečnily v letech 2019 a 2023.

Prvním výzkumem v roce 2023 se Česká školní inspekce (ČŠI) zaměřila na problematiku kyberšikany mezi žáky českých škol díky novému výzkumu. Výzkum se zaměřil na hodnocení rizikového chování na základních a středních školách. Během posledních tří let se alespoň jedna situace týkající se šikany objevila u 57 % žáků základních škol. Nejčastějšími formami šikany jsou verbální šikana a kyberšikana. U starších žáků se častěji vyskytuje rizikové chování, včetně šikany a kyberšikany. Na základních školách se v posledních třech letech s kyberšikanou potýkalo 21 % dětí. Nejčastějšími projevy kyberšikany jsou ponižování, pomlouvání a zesměšňování, a to nejen slovně, ale i prostřednictvím fotografií a videí. Vedle samotného šikanování dochází k významnému nárůstu rizikového chování spojeného s digitálními technologiemi. Mezi tyto problémy patří nadměrné používání těchto technologií, šíření spamů a navazování nebezpečných vztahů. Je znepokojivé, že pouze 49 % školních metodiků prevence na základních školách absolvovalo kvalifikační studium (Česká školní inspekce, s.10, 2023).

Druhým z těchto výzkumů, nazvaný *České děti v kybersvětě*, byl realizován ve spolupráci mezi Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a společností O2 Czech Republic. Výzkum byl proveden pomocí anonymního online dotazníku distribuovaného do prostředí základních škol v celé České republice. Do výzkumu se zapojilo 27 177 respondentů ve věkovém rozmezí 7 až 17 let z celé České republiky. Chlapci tvořili 49,83 % celkového výzkumného souboru. Průměrný věk respondentů činil 13,04 let. Tento soubor představuje reprezentativní vzorek věkové skupiny 11 až 17 let. Nejvyšší počet respondentů pocházel z Moravskoslezského, Olomouckého a Středočeského kraje. Výzkum se neomezoval pouze na identifikaci běžných forem kyberšikany, ale také sledoval nové projevy agrese a rizikové jevy, které předchozí studie nepokryli. Během minulého roku se s formami kyberšikany setkalo 41,29 % respondentů, což představuje celkem 11 221 incidentů. Nejčastější forma kyberšikany představuje slovní útok prostřednictvím internetu nebo mobilních telefonů, který postihl 27,17 % respondentů. Na druhém místě se umístil neoprávněný přístup do online účtů s (12,64 %) a těsně za ním následuje ponižení či zesměšňování pomocí šíření fotografií s (12,35 %). Nejvíce případů nevhodného chování bylo zaznamenáno na platformě Facebook (56,51 %), následované Facebook Messengerem (42,67 %) a Instagramem (31,56 %). Podle zjištění trvala většina útoků

na děti méně než týden (60 %) incidentů, což ukazuje na to, že dlouhodobé útoky v online prostředí jsou spíše výjimkou. Výzkum také zkoumal, kdo vlastně stojí za útoky, které jsou namířeny přímo na děti. Většinou se jednalo právě o vrstevníky dítěte. 30 % případů se jedná o spolužáky ze stejné třídy nebo bývalé kamarády (16,40 %). Neznámé osoby napadaly děti jen v 20 % případů. V polovině případů útoků (51,62 %) byl pachatelem jednatel. Pokud jde o pohlaví, tak (34,68 %) byli chlapci a (21,49 %) dívky (O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci 2019).

V této kapitole jsme se zaměřili na dva výzkumy, které souvisí s kyberšikanou.

5 Výzkumné šetření

V této části se zaměříme na uskutečněné výzkumné šetření, při kterém jsme využili kvantitativní metodu pro získání výsledků od největšího počtu žáků. Tato kapitola bude zahrnovat vymezení celého výzkumu, včetně hlavního cíle. V dalších podkapitolách představíme výzkumný vzorek a použitou metodu sběru dat.

5.1 Cíle a problémy výzkumného šetření

V první podkapitole našeho výzkumného šetření se zaměříme na definování hlavního výzkumného cíle a formulaci konkrétních výzkumných otázek. Hlavním cílem této bakalářské práce je **popsat kyberšikanu ve vztahu k žákům 2. stupně základní školy (ZŠ) a zjistit, zda se vybraní žáci 2. stupně ZŠ setkávají s vybranými projevy kyberšikany**. Jedním z našich dílčích cílů je zjistit, jaké projevy kyberšikany se vyskytují u vybraných žáků 2. stupně ZŠ. Dalším dílčím cílem je odhalit, jaké online služby jsou nejčastěji zneužívány k projevům kyberšikany u vybraných žáků 2. stupně ZŠ. Také chceme zjistit, zda je v rámci výuky na vybraných základních školách prováděna prevence kyberšikany.

Deskriptivní (popisné) otázky výzkumného šetření byly formulovány:

1. Jak často se žáci 2. stupně ZŠ setkávají s různými projevy kyberšikany?
2. Jaké konkrétní projevy kyberšikany vybraní žáci 2. stupně ZŠ zažívají nejčastěji?
3. Které online platformy jsou nejčastěji používány k projevům kyberšikany mezi vybranými žáky 2. stupně ZŠ?
4. Co vedlo vybrané žáky 2. stupně ZŠ k tomu, že realizovali na někom nebo někomu nějaký projev kyberšikany?
5. Pokud vybraní žáci 2. stupně ZŠ zažili nějaký projev kyberšikany, komu by se svěřili?
6. Jakými zařízeními se vybraní žáci 2. stupně ZŠ nejčastěji připojují k internetu?
7. Dodržují vybraní žáci 2. stupně ZŠ nějaká pravidla při používání internetu?
8. Byla během výuky vybraných žáků 2. stupně ZŠ realizována prevence kyberšikany?
9. Jsou vybraným žákům 2. stupně ZŠ známy nějaké organizace, které se snaží pomáhat v boji proti kyberšikaně?

5.2 Vzorek výzkumného šetření

Základním souborem této bakalářské práce jsou žáci 2. stupně základních škol okresu Přerov. Žáka 2. stupně základní školy jsme si specifikovali v podkapitole 2.10 *Charakteristika žáků druhého stupně ZŠ z hlediska vývojové psychologie*. Podle rejstříku škol a školských zařízení, který je k dispozici na webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), se v okrese Přerov nachází celkem 64 základních škol. Kontaktovala jsem celkem 8 škol, ale pouze jedna z nich vyjádřila zájem v rámci našeho výzkumného šetření. Tuto konkrétní základní školu jsme vybrali v Hranicích. Komunikace ohledně našeho výzkumného šetření jsme nejprve komunikovali e-mailem a poté jsme se osobně potkali ve škole. Celý sběr dat proběhl v červnu 2024 prostřednictvím online dotazníku vytvořeného v Google Forms. Dotazník byl zaslán základní škole v Hranicích a žáci jej vyplňovali během vyučovacích hodin informatiky. Obdrželi jsme celkem 159 vyplněných dotazníků. Výzkumného šetření se zúčastnilo 82 dívek a 77 chlapců.

5.3 Metoda sběru dat

V naší práci jsme se rozhodli zvolit pro sběr dat dotazníkovou metodu. Dotazník je uznáván jako efektivní nástroj ve výzkumu a umožňuje písemně získávat informace od velkého počtu lidí. Jeho výhodou je, že respondenti mají možnost vyplnit dotazník ve vhodnou dobu a na místě, které je pro ně nejpohodlnější, což přispívá k vyšší účasti a přesnosti odpovědí (Chráška, 2016, s. 30).

Náš dotazník obsahuje celkem 16 otázek. První dvě se týkají demografických údajů, konkrétně pohlaví a věku respondentů. Následujících pět otázek je dichotomických, kde respondenti mohou odpovědět ano nebo ne. Zbývajících devět otázek je uzavřených, což znamená, že respondenti vybírají odpovědi z předem stanovených možností.

Cílem našeho dotazníku bylo shromáždit data potřebná k naplnění cílů naší práce. Konkrétně jsme se zaměřili na zjištění, jaké jsou projevy kyberšikany u vybraných žáků 2. stupně ZŠ, které online služby byly zneužity k projevům kyberšikany a zda u těchto žáků byla prováděna prevence kyberšikany. Dotazník byl navržen tak, aby byl srozumitelný pro všechny respondenty. Hned na začátku jsme uvedli, že je dotazník zcela anonymní, což mělo podpořit upřímnost a otevřenost odpovědí. V červnu 2024 jsme realizovali sběr dat prostřednictvím online dotazníkového formuláře.

V této kapitole jsme se podrobně zabývali naším výzkumem. Definovali jsme si jeho cíle a představili jsme si deskriptivní otázky. Dále jsme popsali vzorek respondentů a také jsme popsali metodu sběru dat, kterou jsme pro náš výzkum použili. V následující kapitole se budeme věnovat prezentaci a analýze získaných výsledků našeho výzkumného šetření.

6 Výsledky výzkumného šetření

V předchozí kapitole jsme si představili, jak jsme prováděli výzkum. Nyní se zaměříme na prezentaci výsledků, které jsme získali během sběru dat. Do našeho výzkumu se zapojilo celkem 159 respondentů, z druhého stupně základní školy v Hranicích. V této kapitole budeme postupně prezentovat naše zjištění pomocí grafů a tabulek. Data si zobrazíme jak v absolutních číslech, tak i v procentech, abychom si co nejlépe přiblížili, co jsme z našeho výzkumu zjistili. Každý graf a tabulka bude popsána a vysvětlena, abychom mohli snadno porozumět tomu, co nám naši respondenti sdělili.

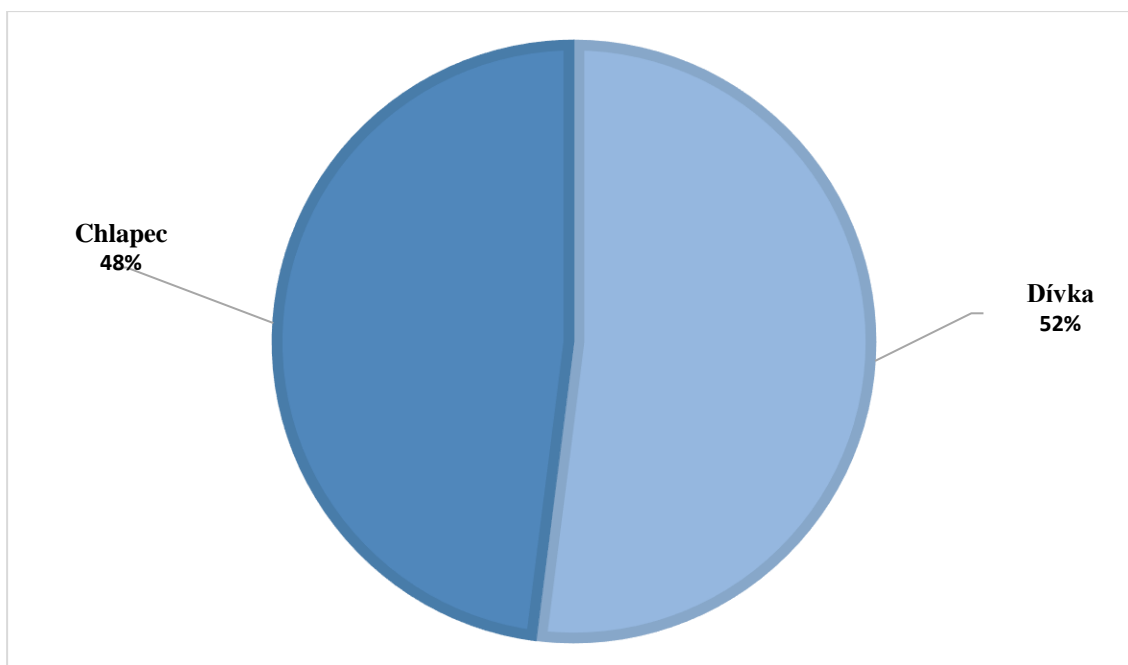
Otázka č. 1: Jsi dívka nebo chlapec?

V rámci položky číslo jedna jsme se zabývali demografickým rozdělením našich respondentů. Z celkového počtu 159 dotazovaných uvedlo 82 žáků odpověď *dívka* (52 %) a 77 žáků označilo odpověď *chlapec* (48 %).

Odpověď	Četnost
Dívka	82
Chlapec	77

Tabulka č. 1: Rozdělení žáků podle pohlaví

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č. 1: Rozdělení žáků podle pohlaví

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

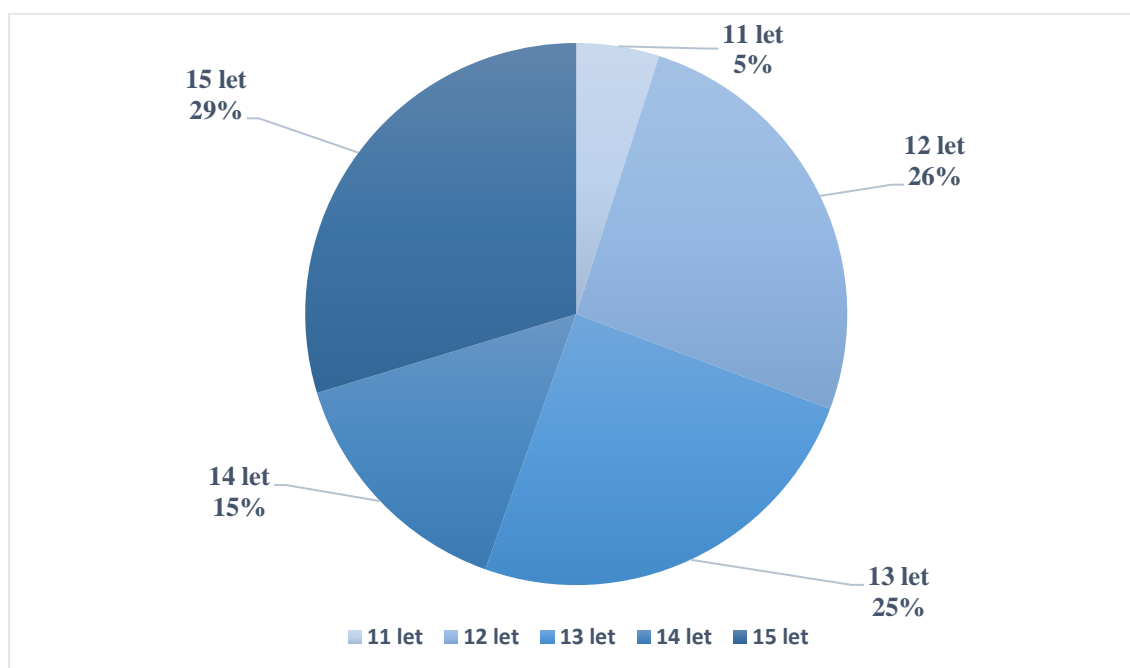
Otázka č. 2: Kolik je ti let?

Ve druhé položce jsme se zaměřili na věkové rozdělení respondentů. Cílovou skupinou našeho výzkumu byli žáci 2. stupně základní školy, proto jsme se zaměřili na věkovou kategorii od 11 do 15 let. Nejpočetnější skupinu tvořili žáci ve věku 15 let, kterých bylo 48 (30 %). Následoval věk 12 let, který uvedlo 41 žáků (26 %), věk 13 let s 39 žáky (25 %), věk 14 let s 23 žáky (15 %) a nejméně zastoupenou věkovou skupinou byla odpověď 11let, na kterou nám odpovědělo 8 žáků (5 %).

Odpověď	Četnost
11 let	8
12 let	41
13 let	39
14 let	23
15 let	48

Tabulka č. 2: Věk žáků

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č. 2: Věk žáků

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

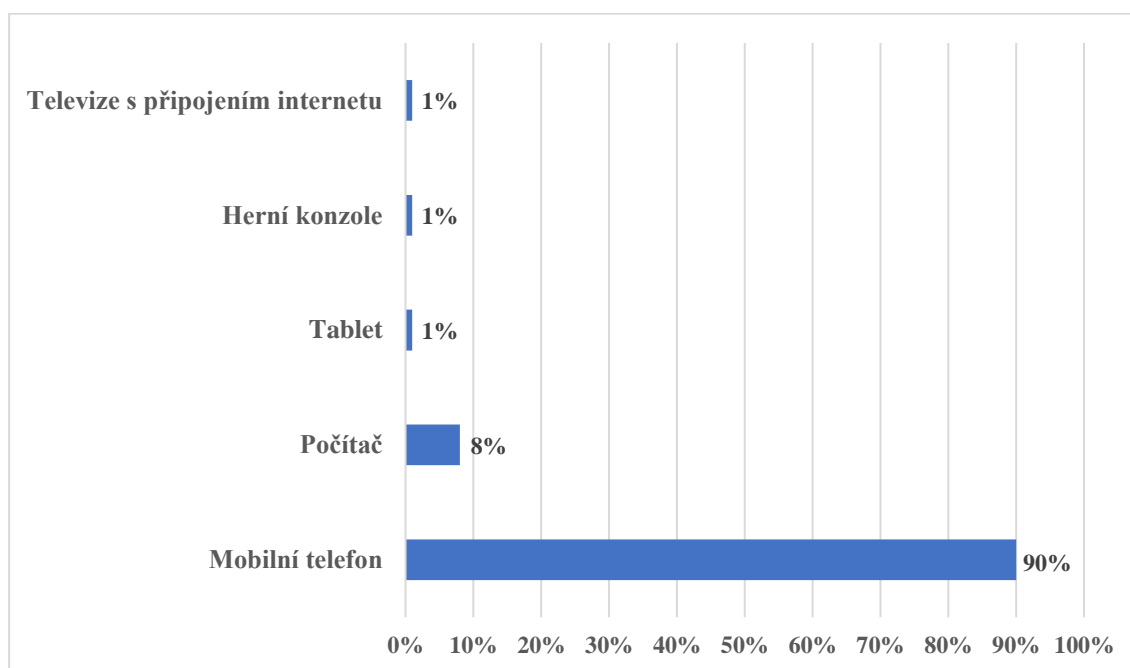
Otázka č. 3: Jaký je tvůj hlavní přístup k internetu?

V třetí položce jsme se zaměřili na hlavní způsoby, jakými vybraní žáci 2. stupně základní školy využívají internet. Respondenti měli k dispozici pět možností. Nejčastěji, a to 143 žáky (90 %), byl uveden *mobilní telefon* jako hlavní přístup k internetu. Druhým nejčastějším způsobem byl *počítač*, který preferovalo 12 žáků (8 %). Ostatní možnosti byly méně časté: *tablet*, *herní konzole* a *televize s připojením k internetu*, z nichž každou uvedlo 1 % respondentů.

Odpověď	Četnost
Mobilní telefon	143
Počítač	12
Tablet	2
Herní konzole	1
Televize s připojením internetu	1

Tabulka č. 3: Zařízení, které žáci používají k internetu

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č. 3: Zařízení, které žáci používají k internetu

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

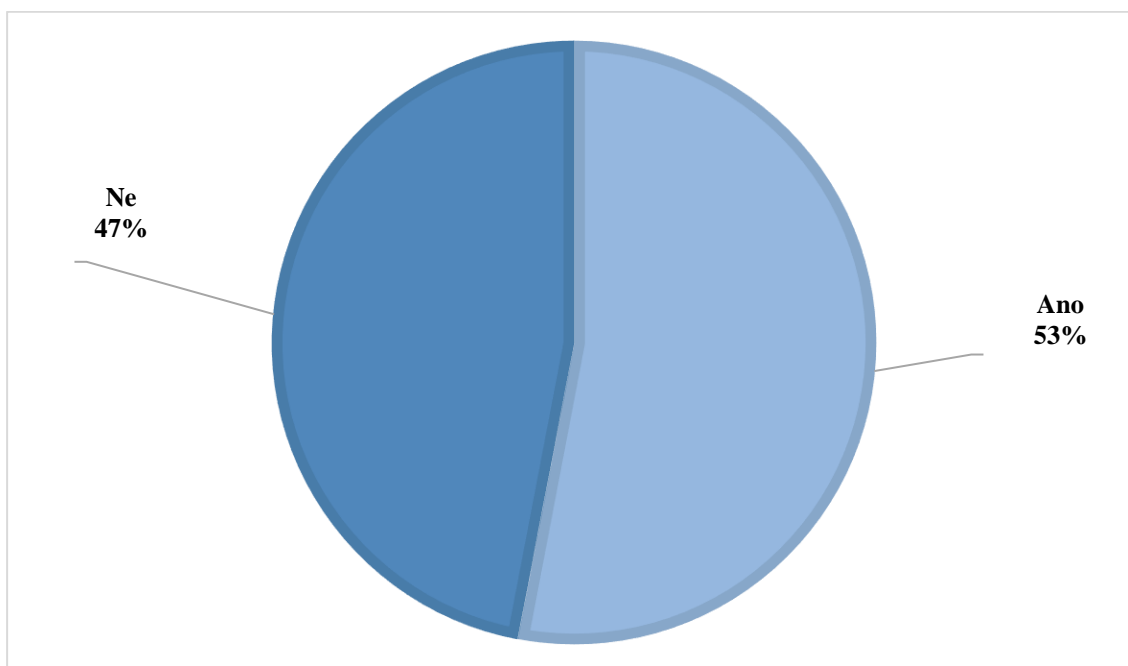
Otázka č. 4: Stalo se ti někdy, že někdo online dělal nebo říkal něco, co tě naštvalo nebo obtěžovalo? (Pokud ne, můžeš přeskočit na otázku č. 10)

Další položka se zaměřovala na to, zda se vybraní žáci 2. stupně základní školy někdy setkali s obtěžováním online. Respondenti měli možnost vybrat jednu z dvou možností. Odpověď *ano* zvolilo 84 žáků (53 %), zatímco 75 žáků (47 %) odpovědělo *ne*.

Odpověď	Četnost
Ano	84
Ne	75

Tabulka č. 4: Četnost žáků, kteří se setkali s online obtěžováním

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č. 4: Četnost žáků, kteří se setkali s online obtěžováním

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

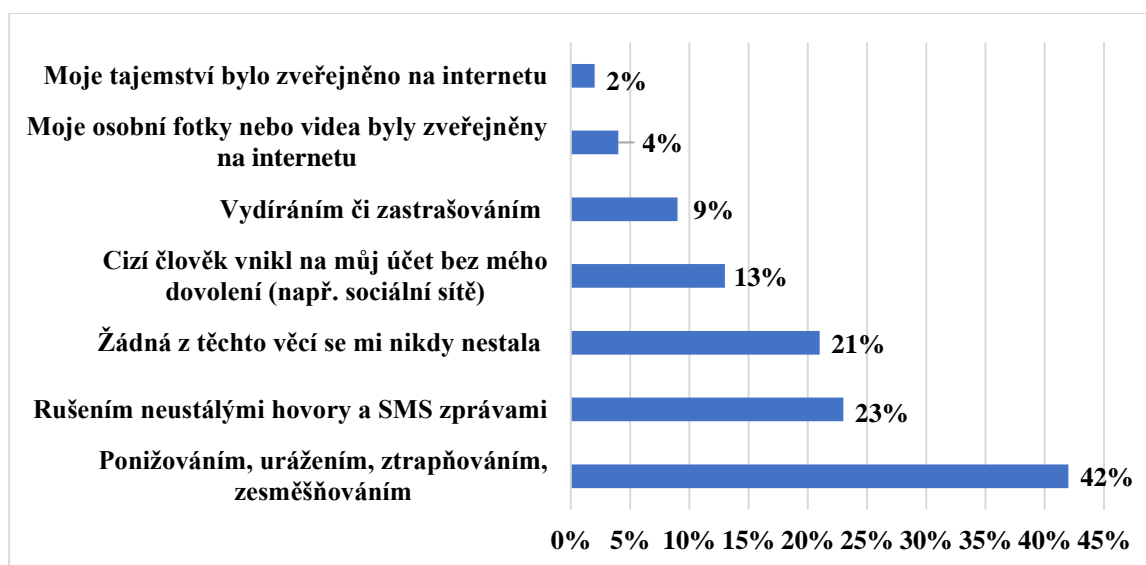
Otázka č. 5: Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a ano, můžeš uvést, jakým způsobem jsi byl/a obtěžován/a?

Následující položka číslo pět pokračovala v tématu online obtěžování mezi žáky 2. stupně základní školy. Respondenti, kteří uvedli, že byli obtěžováni online, měli možnost specifikovat, jakým způsobem k tomu docházelo. Žákům jsme nabídli několik možností, mezi kterými byla nejčastěji vybraná odpověď *Ponižováním, urážením, ztrapňováním, zesměšňováním* odpověď označilo 43 žáků (42 %). Vzápětí byla nejvíce označována odpověď *Rušením neustálými hovory a SMS zprávami* označilo 24 žáků (23 %). Za touto odpovědí následovala odpověď *Žádná z těchto věcí se mi nikdy nestala* odpověď označilo 22 žáků (21 %). Dále odpovědi následovaly: *Cizí člověk vnikl na můj účet bez mého dovolení (např. sociální sítě)* (13 %), *Vydíráním či zastrašováním* (9 %), *Moje osobní fotky nebo videa byly zveřejněny na internetu* (4 %) a poslední nejméně zastoupená odpověď byla *Moje tajemství bylo zveřejněno na internetu* (2 %).

Odpověď	Četnost
Ponižováním, urážením, ztrapňováním, zesměšňováním	43
Rušením neustálými hovory a SMS zprávami	24
Žádná z těchto věcí se mi nikdy nestala	22
Cizí člověk vnikl na můj účet bez mého dovolení (např. sociální sítě)	13
Vydíráním či zastrašováním	9
Moje osobní fotky nebo videa byly zveřejněny na internetu	4
Moje tajemství bylo zveřejněno na internetu	2

Tabulka č. 5: Způsoby, jakými byli žáci online obtěžováni

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č. 5: Způsoby, jakými byli žáci online obtěžováni

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

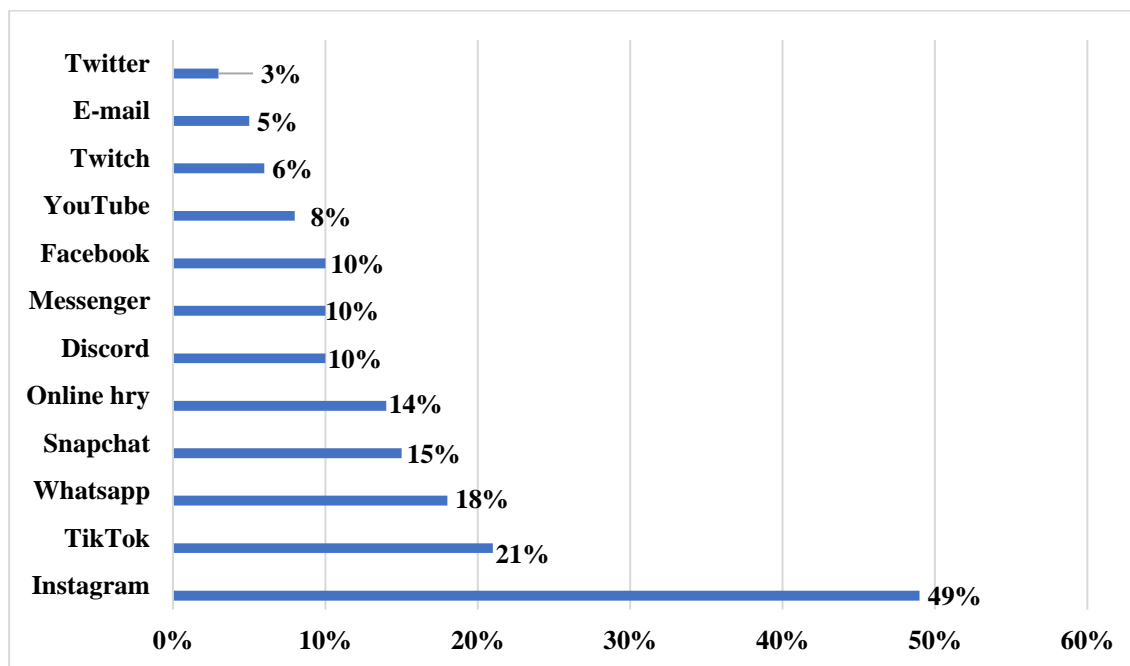
Otázka č. 6: Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a ano, můžeš uvést, na jaké platformě jsi byl/a obtěžován/a? (můžeš zvolit více odpovědí)

V položce číslo šest jsme se ptali, na které sociální síti nebo platformě byli vybraní žáci 2. stupně základní školy nejčastěji obtěžováni. Respondenti měli k dispozici několik možností. Nejvíce konkrétně 44 žáků (49 %), označilo *Instagram* jako hlavní prostředí, kde se s obtěžováním setkávají. Následovala odpověď *TikTok*, na kterou odpovědělo 19 žáků (21 %). Odpověď, která byla také velmi zastupována byla *WhatsApp*, kterou označilo 16 žáků (18 %). Dále odpovědi následovaly: *Snapchat* (15 %), *Online hry* (14 %), *Discord*, *Messenger* a *Facebook* (10 %), *YouTube* (8 %), *Twitch* (6 %), *E-mail* (5 %) a nejméně zastoupená odpověď byla *Twitter* (3 %).

Odpověď	Četnost
Instagram	44
TikTok	19
WhatsApp	16
Snapchat	13
Online hry	12
Discord	9
Messenger	9
Facebook	9
YouTube	7
Twitch	5
E-mail	4
Twitter	3

Tabulka č. 6: Platformy, na kterých byli vybraní žáci obtěžováni

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č.6: Platformy, na kterých byli vybraní žáci obtěžováni

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

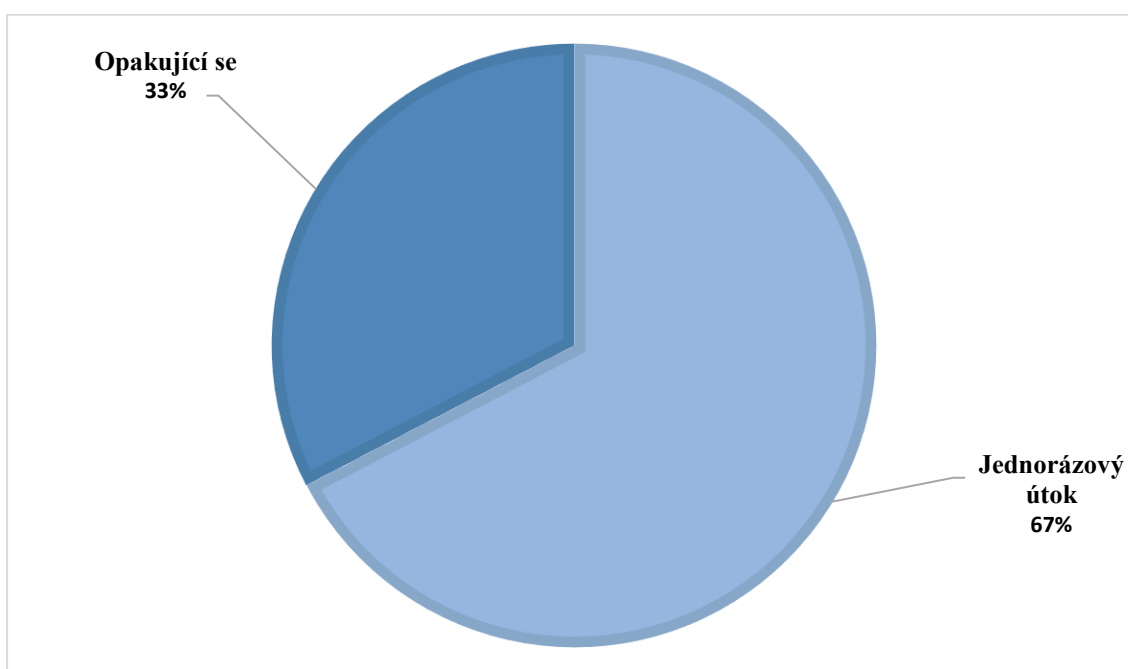
Otázka č.7: Pokud jsi na otázku č. 4 odpověděl/a ano, můžeš prosím uvést, zda se jednalo o jednorázový útok nebo opakující se?

Položka číslo sedm navazovala na položku číslo čtyři, kde žáci odpovídali na to, zda se někdy setkali s obtěžováním online. Pokud respondenti odpověděli kladně, tak ve zmíněné otázce specifikovali, zda šlo o jednorázový útok nebo opakující se. Nejvíce žáků, konkrétně 52 (67 %) uvedlo, že šlo o *Jednorázový útok*, zatímco 25 žáků (33 %) označilo obtěžování jako *Opakující se*.

Odpověď	Četnost
Jednorázový útok	52
Opakující se	25

Tabulka č.7: Rozdělení jednorázových a opakovaných útoků

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č. 7: Rozdělení jednorázových a opakovaných útoků

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

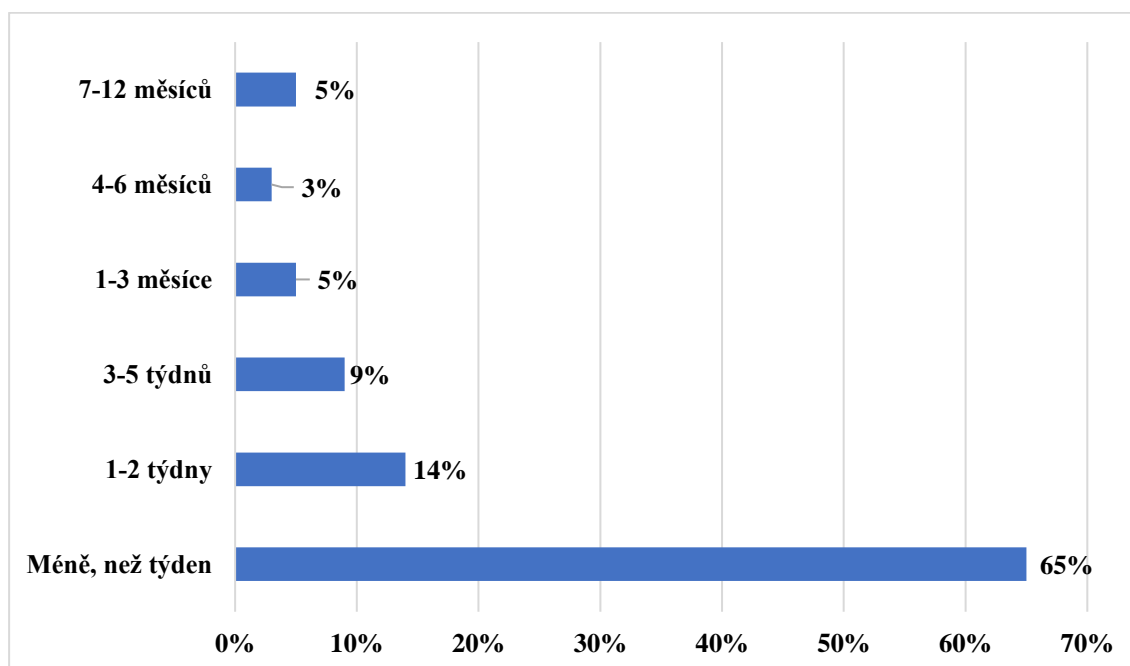
Otázka č. 8: Jak dlouho tento projev vůči tvé osobě trval?

V položce číslo osm jsme se zabývali délkou trvání projevů obtěžování vůči vybraným žákům. Respondenti měli možnost vybrat jeden z několika časových údajů. Nejčastější odpovědí byla *Méně než týden*, na kterou nám odpovědělo 53 žáků (65 %). Druhou nejčastější volbou byla odpověď *1-2 týdny*, kterou označilo 11 žáků (14 %). Následovala další odpověď *3-5 týdnů*, na kterou nám odpovědělo 7 žáků (9 %). Další odpovědi byly následovně: *1-3 měsíce* (5 %), *7-12 měsíců* (5 %). A nejméně častou odpovědí bylo období *4-6 měsíců*, které označili 2 žáci (3 %).

Odpověď	Četnost
Méně, než týden	53
1-2 týdny	11
3-5 týdnů	7
1-3 měsíce	4
4-6 měsíců	2
7-12 měsíců	4

Tabulka č. 8: Doba trvání projevu vůči vybraným žákům

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č. 8: Doba trvání projevu vůči vybraným žákům

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

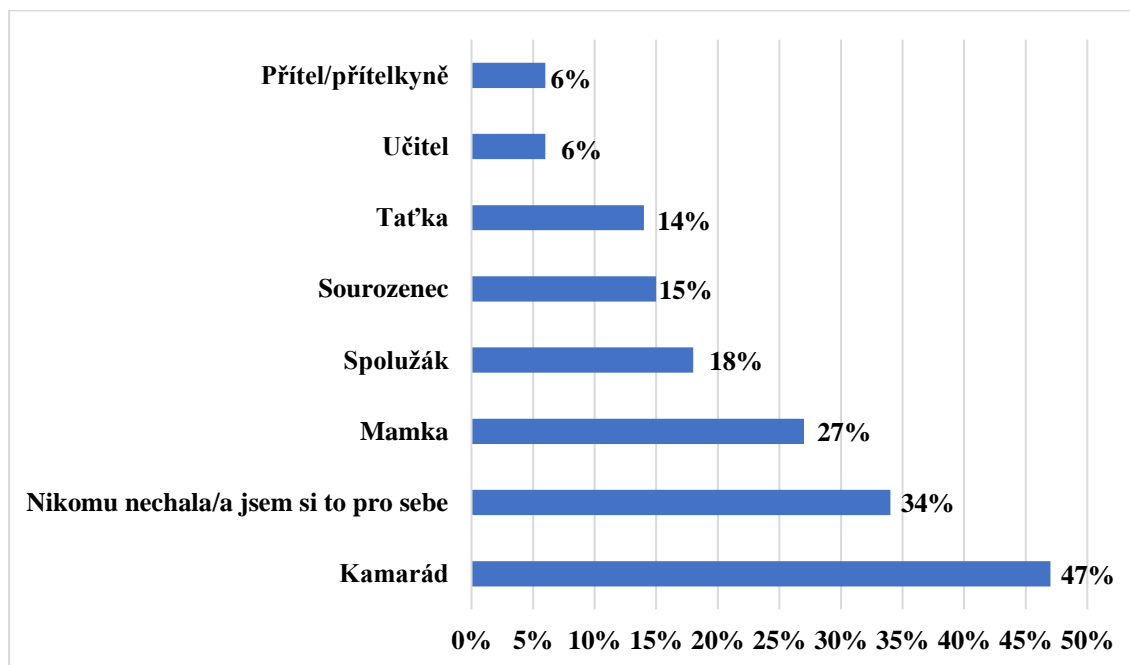
Otázka č. 9: Pokud jsi odpověděl/a ano na otázku č.4, můžeš prosím sdělit, komu jsi se svěřil/a se svou situací? (můžeš zvolit více odpovědí)

V následující položce věnujeme pozornost tomu, zda se vybraní žáci svěřili někomu se svojí situací. Žáci měli opět na výběr z několika možností. Podle našich výsledků se nejvíce žáci svěřují *kamarádovi*, tuhle odpověď nám označilo 40 žáků (47 %). Další odpověď, která byla nejvíce zaznamenána je *Nikomu nechal/a jsem si to pro sebe* zmíněnou odpověď označilo 29 žáků (34 %). Další odpovědí byla *Mamka*, na kterou nám odpovědělo 23 žáků (27 %). Další odpovědi následovaly: *Spolužák* (18 %), *Sourozenec* (15 %), *Taťka* (14 %) a nejméně zastoupené odpovědi byly *Učitel* (6 %) a *Přítel/přítelkyně* (6 %).

Odpověď	Četnost
Kamarád	40
Nikomou nechal/a jsem si to pro sebe	29
Mamka	23
Spolužák	15
Sourozenec	13
Taťka	12
Učitel	5
Přítel/přítelkyně	5

Tabulka č. 9: Komu se vybraní žáci svěřili se svojí situací

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č. 9: Komu se vybraní žáci svěřili se svojí situací

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

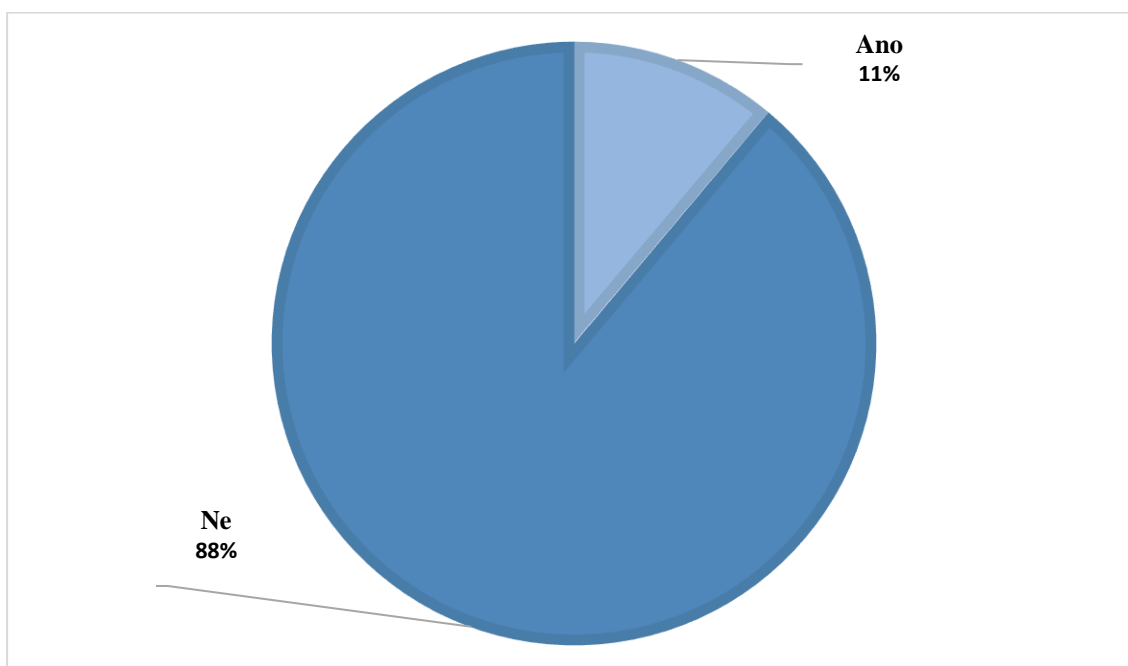
Otázka č. 10: Stalo se ti někdy, že jsi někomu ublížil/a online?

V desáté položce jsme zkoumali, zda někteří vybraní žáci někomu ublížili online. Žáci měli možnost odpovědět ano nebo ne. Z výsledků vyplývá, že 18 žáků (11 %) uvedlo, že *Ano*, tedy že někomu online ublížili. Naopak většina, konkrétně 141 žáků (88 %), odpovědělo *Ne*.

Odpověď	Četnost
Ano	18
Ne	141

Tabulka č. 10: Zastoupení žáků, kteří se dopustili online ubližování

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č. 10: Zastoupení žáků, kteří se dopustili online ubližování

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

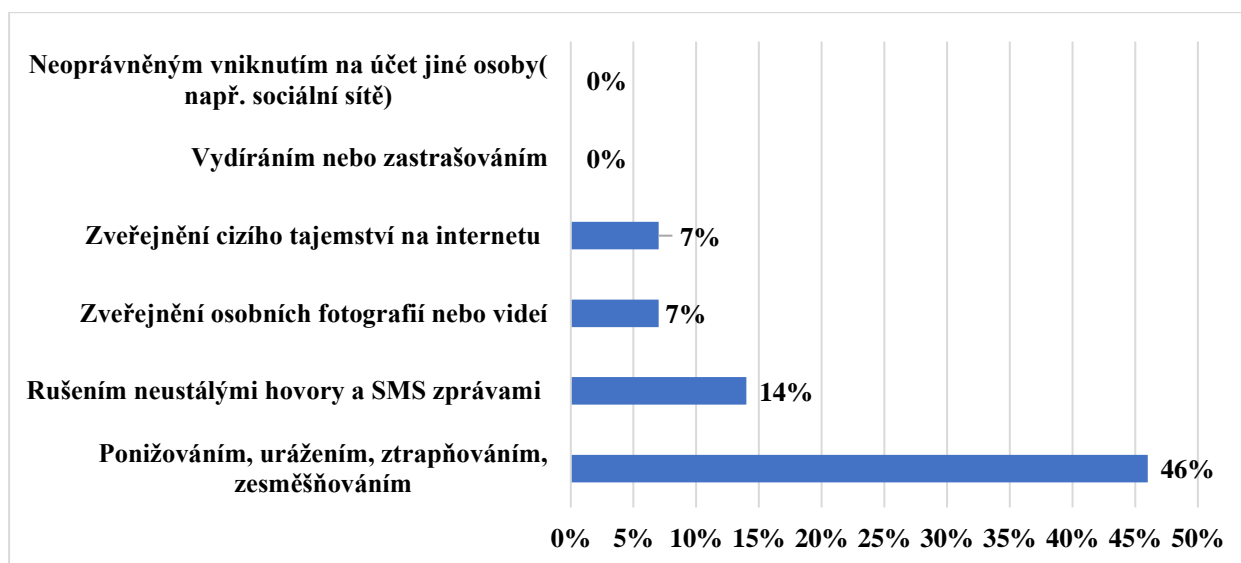
Otázka č.11: Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a ano, můžeš uvést, jakým způsobem jsi se dopustil/a nevhodného chování na internetu vůči jiným osobám? (můžeš zvolit více odpovědí)

Položka číslo jedenáct navazuje na otázku předchozí. Pokud žáci v předchozí otázce označili odpověď ano, tak se v téhle otázce mohli vyjádřit jakým způsobem se dopustili nevhodného chování na internetu vůči jiné osobě. Žákům jsme dali opět na výběr z několika možností, kdy mohli zvolit více odpovědí. Nejvíce zastoupená odpověď byla *Ponižováním, urážením, ztrapňováním, zesměšňováním* označilo ji 13 žáků (46 %). Další odpovědí byla *Rušením neustálými hovory a SMS zprávami*, kterou nám zaznamenali 4 žáci (14 %). Dále odpovědi následovaly: *Zveřejnění osobních fotografií nebo videí* (7 %) a *Zveřejnění cizího tajemství na internetu* (7 %). Žákům jsme dali na výběr dvě odpovědi, které zněly *Vydíráním nebo zastrašováním* a *Neoprávněným vniknutím na účet jiné osoby (např. sociální sítě)*. Tyto dvě zmíněné odpovědi nám, ale nikdo neoznačil.

Odpověď	Četnost
Ponižováním, urážením, ztrapňováním, zesměšňováním	13
Rušením neustálými hovory a SMS zprávami	4
Zveřejnění osobních fotografií nebo videí	2
Zveřejnění cizího tajemství na internetu	2
Vydíráním nebo zastrašováním	0
Neoprávněným vniknutím na účet jiné osoby (např. sociální sítě)	0

Tabulka č. 11: Jakým způsobem se dopustili vybraní žáci nevhodného chování na internetu

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č. 11: Jakým způsobem se dopustili vybraní žáci nevhodného chování na internetu

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

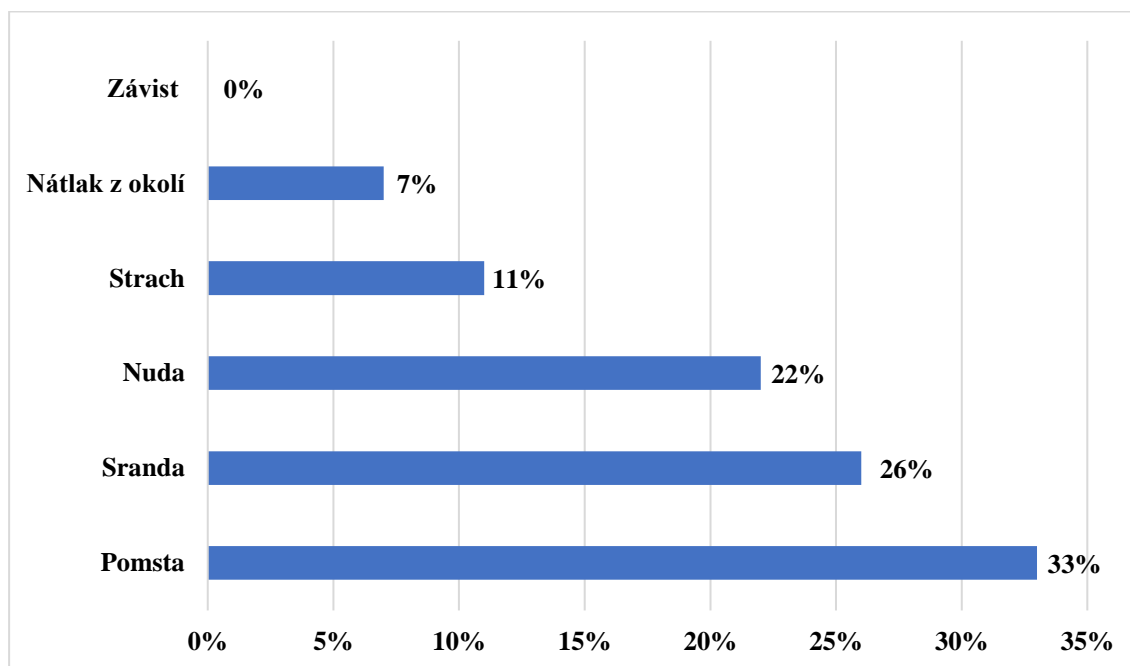
Otázka č. 12: Pokud jsi na otázku č. 10 odpověděl/a ano, můžeš prosím uvést, z jakého důvodu? (Pokud ne, nemusíš odpovídat)

Položka číslo dvanáct navazuje na otázku číslo deset, kde žáci měli na výběr z možností ano/ne, pokud žáci označili odpověď ano, tak v této otázce mohli uvést důvod, proč ublížili online. Nejvíce odpovědí získala *Pomsta*, kterou zaznamenalo 9 žáků (33 %). Další nejvíce označovanou odpovědí byla *sranda*, kterou označilo 7 žáků (26 %). Odpověď, která se objevila hned vzápětí byla *Nuda*, kterou nám označilo 6 žáků (22 %). Další odpovědi následovaly: *Strach* (11 %) a *Nátlak od okolí* (7 %). Žáci měli také možnost *Závist*, ale nikdo z nich neoznačil danou odpověď.

Odpověď	Četnost
Pomsta	9
Sranda	7
Nuda	6
Strach	3
Nátlak z okolí	2
Závist	0

Tabulka č.12: Důvody, proč žáci ublížili online

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č. 12: Důvody, proč žáci ublížili online

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

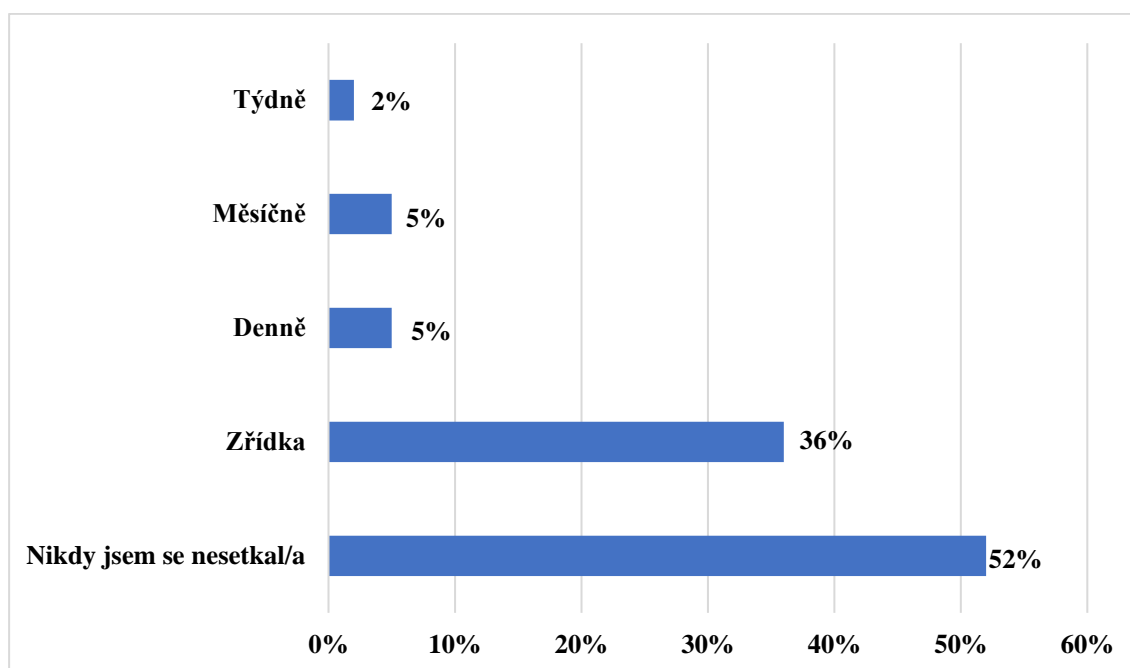
Otázka č. 13 Jak často se setkáváš s projevy kyberšikany?

V položce číslo třináct jsme se vybraných žáků ptali, jak často se setkávají s projevy kyberšikany. Žákům jsme dali na výběr z více možností, kterou si mohli zvolit. Nejvíce zaznamenanou odpovědí byla *Nikdy jsem se neseťkal/a*, na kterou odpovědělo 83 žáků (52 %). Další nejvíce zaznamenanou odpověď byla *Zřídka*, na kterou nám odpovědělo 57 žáků (36 %). Další odpovědi byly následovně: *Denně* (5 %), *Měsíčně* (5 %) a *týdně* (2 %).

Odpověď	Četnost
Nikdy jsem se neseťkal/a	83
Zřídka	36
Denně	8
Měsíčně	8
Týdně	3

Tabulka č.13: Doba toho, jak často se vybraní žáci setkávají s projevy kyberšikany

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č.13: Doba toho, jak často se vybraní žáci setkávají s projevy kyberšikany

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

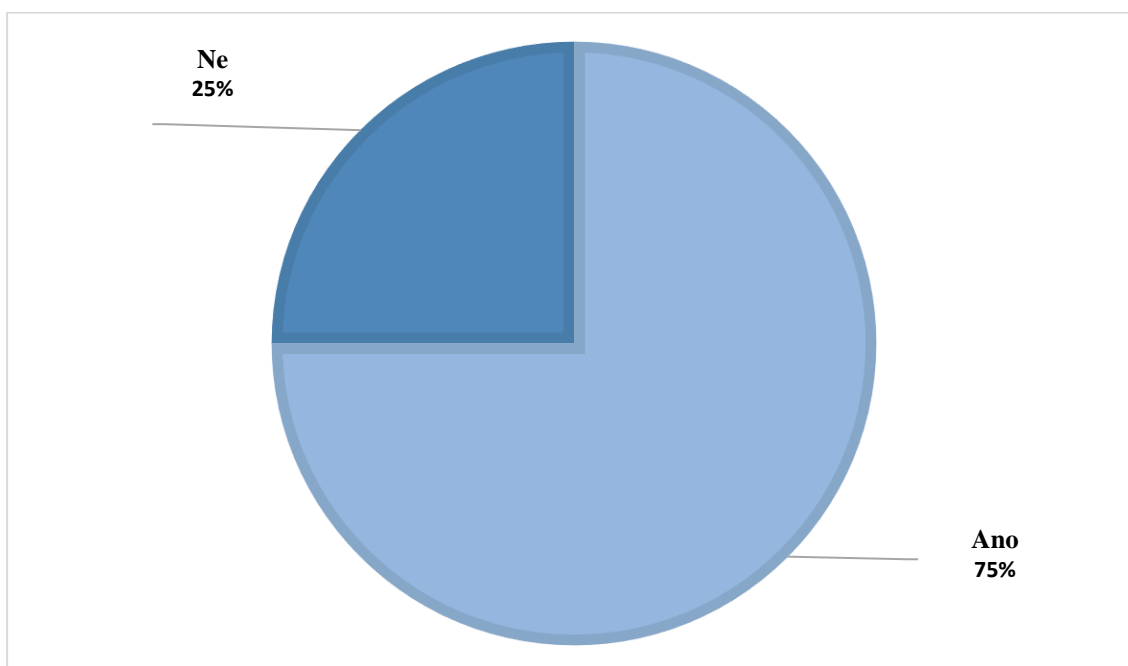
Otázka č.14 Měli jste ve vaší škole besedu na téma kyberšikana?

V položce číslo čtrnáct jsme se vybraných žáků ptali, zda jejich škola pořádá besedy na téma kyberšikana. Žákům jsme dali na výběr z možností ano/ne. Odpověď *ano* nám označilo 119 žáků (75 %) a odpověď *ne* nám zaznamenalo 40 žáků (25 %).

Odpověď	Četnost
Ano	119
Ne	40

Tabulka č. 14: Četnost, zda jsou na školách pořádány besedy o kyberšikaně

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č: 14: Četnost, zda jsou na školách pořádány besedy o kyberšikaně

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

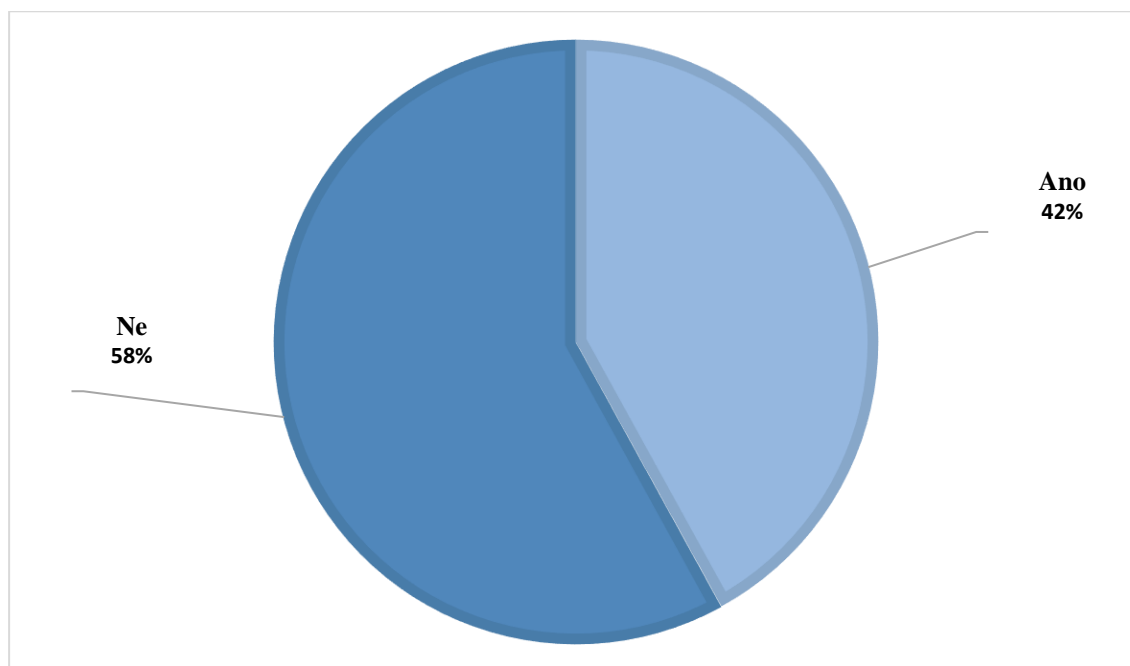
Otázka č.15: Znáš nějaké organizace, které se snaží pomáhat v boji proti kyberšikaně?

V položce číslo patnáct jsme se vybraných žáků ptali, zda znají organizace zaměřené na pomoc v boji proti kyberšikaně. Respondenti měli možnost odpovědět ano nebo ne. Z výsledků vyplývá, že 66 žáků (42 %) odpovědělo *ano*, což naznačuje, že jsou si vědomi existence těchto organizací. Naopak 93 žáků (58 %) odpovědělo *ne*, což znamená, že takové organizace neznají.

Odpověď	Četnost
Ano	66
Ne	93

Tabulka č. 15: Známost organizací podporujících boj proti kyberšikaně mezi žáky

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č. 15: Známost organizací podporujících boj proti kyberšikaně mezi žáky

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

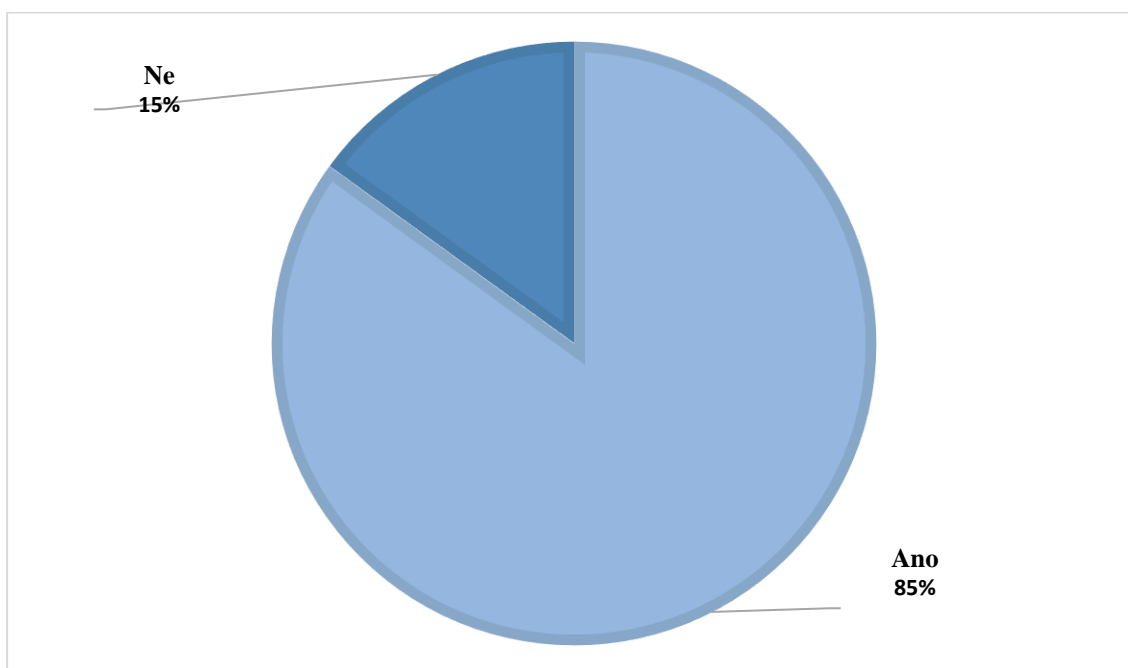
Otázka č. 16 Probírali jste ve škole nějaká pravidla, která dodržuješ při používání internetu?

V položce číslo šestnáct jsme zjišťovali, zda vybraní žáci měli možnost probírat ve škole pravidla, která jsou důležitá k bezpečnému používání internetu. Žáci měli na výběr z možností ano/ne. Odpověď *ano* zaznamenalo 135 žáků (85 %) a odpověď *ne* nám zaznamenalo 24 žáků (15 %).

Odpověď	Četnost
Ano	135
Ne	24

Tabulka č.16: Četnost toho, zda vybraní žáci probírali pravidla k dodržování na internetu

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

Graf č. 16: Četnost toho, zda vybraní žáci probírali pravidla k dodržování na internetu

(Zdroj: vlastní výzkumné šetření)

7 Diskuze

V předchozí části bakalářské práce jsme prezentovaly výsledky našeho výzkumu prostřednictvím tabulek a grafů. V následující kapitole se zaměříme na porovnání získaných dat s výsledky předchozích výzkumů, které jsme představili v kapitole čtyři. Cílem empirické části bylo zjistit, jaké projevy kyberšikany se vyskytují mezi žáky 2. stupně základní školy, odhalit, jaké online služby byly zneužity k projevům kyberšikany u vybraných žáků 2. stupně základní školy, a zjistit, zda byla v rámci výuky prováděna prevence kyberšikany.

V našem dotazníkovém šetření jsme se zajímali o preferované způsoby přístupu k internetu u žáků. Nejčastěji uváděnou možností byl mobilní telefon, který zvolilo 143 respondentů (90 %), což představuje většinu. Počítač jako hlavní přístupové zařízení uvedlo 12 respondentů (8 %). Tato data naznačují, že mobilní telefony jsou pro žáky hlavním prostředkem k připojení k internetu ve srovnání s počítači a dalšími prostředky.

Během našeho dotazníkového šetření jsme se ptali žáků, zda někdy zažili situaci, kdy je někdo online naštvál nebo obtěžoval. Zjistili jsme, že téměř polovina žáků (84; 53 %) uvedla, že se setkala s touto situací. Druhá polovina žáků (75; 47 %) naopak tuto situaci nikdy nezažila.

Dále jsme podle našeho dotazníkového šetření zkoumali, jakým způsobem byli žáci obtěžováni. Nejčastějším projevem, který žáci uváděli, bylo ponižování, urážení, ztrapňování a zesměšňování (43; 42 %). Dalším často zmiňovaným projevem bylo rušení neustálými hovory a SMS zprávami (24; 23 %). Naopak 22 žáků (21 %) uvedlo, že se s žádným z těchto projevů online nikdy nesešlo. Další odpovědi naznačovaly, že žáci měli zkušenost s tím, že se na jejich účet dostal cizí člověk bez jejich souhlasu (13; 13 %). Dále (9 %) žáků uvedlo, že byli vydírání nebo zastrašování (9; 9 %). Dalším projevem bylo zveřejnění osobních fotek nebo videí dotyčného na internetu (4; 4 %).

Tato data jsou vhodná k porovnání s výsledky z výzkumu *České děti v kybersvětě*, který jsme si zmiňovali v čtvrté kapitole. V tomto šetření převažuje ponižování, urážení, zesměšňování a ztrapňování, což uvádí (27 %) respondentů jako nejčastější projev. Na druhé příčce v tomto výzkumu je šíření fotografie, která může ponižovat nebo zesměšnit prostřednictvím internetu či mobilního telefonu (27 %) (v našem výzkumném šetření (4 %)). Také zde můžeme porovnat výskyt vydírání nebo zastrašování, které uvádí (10 %) respondentů (v našem výzkumném šetření 9 %). Někdo se dostal na účet dotyčné osoby bez souhlasu (13 %) (v našem výzkumném šetření 13 %) (Kopecký, Szotkowski, 2019).

Projevy kyberšikany můžeme také porovnat s výsledky výzkumu *České školní inspekce*, který jsme uvedli ve čtvrté kapitole. Jejich data ukazují, že ponižování a pomlouvání zažilo (70 %) respondentů, což je výrazně více než v našem výzkumu, kde toto chování uvedlo (42 %) žáků. Další závažný projev, zveřejňování ponižujících videozáznamů a fotografií, se v šetření *České školní inspekce* vyskytoval u (54 %) respondentů. Naopak v našem výzkumu tento projev kyberšikany zaznamenalo pouze (4 %) žáků (*Česká školní inspekce*, 2023).

Výsledky našeho výzkumného šetření naznačují, že významná část našich respondentů měla zkušenost s projevy kyberšikany, a proto jsme se také zajímali, na kterých platformách k těmto projevům docházelo. Nejvíce zastoupenou odpovědí byl Instagram (44; 49 %), TikTok (19; 21 %), poté následoval WhatsApp (16; 18 %). Dalšími platformami byly Snapchat (13; 15 %), online hry (12; 14 %), Discord, Messenger a Facebook (9; 10 %), YouTube (7; 8 %), Twitch (5; 6 %), e-maily (4; 5 %), a nejméně zastoupenou odpovědí byl Twitter (3; 3 %).

Již ve zmíněném výzkumu *České děti v kybersvětě* můžeme porovnat naše data. Ve zmíněném výzkumu dominuje platforma Facebook s 56 % (v našem výzkumném šetření 10 %). Facebook Messenger následuje s (43 %) (v našem výzkumném šetření 10 %). Instagram je třetí s 32 % (v našem výzkumném šetření 49 %), což naznačuje vyšší popularitu této platformy ve srovnání s uvedeným výzkumem (Kopecký, Szotkowski, 2019).

Během našeho dotazníkového šetření jsme se také zajímali o to, zda žáci zažili jednorázové nebo opakující se útoky. Více než polovina respondentů (52; 67 %) uvedla, že se jednalo o jednorázový útok, zatímco zhruba třetina (25; 33 %) sdělila, že útoky zažívají opakovaně. Poté jsme se zaměřili na délku trvání incidentů: méně, než týden to uvedlo (53; 65 %), 1-2 týdny (11; 14 %), 3-5 týdnů (7; 9 %), 1-3 měsíce (4; 5 %), 7-12 měsíců (4; 5 %) a 4-6 měsíců (2; 3 %).

Pro tuto část jsme provedli srovnání s výzkumem Kopeckého a Szotkowského (2019). Jejich výsledky ukazují, že většina útoků trvala méně než týden (60 %), což je o něco méně než v našem výzkumu (65 %). Dále zjistili, že útoky trvající 1-2 týdny tvořily (14 %), což je stejné jako v našem šetření. Délku útoků 3-5 týdnů uvedlo (6 %) respondentů jejich výzkumu, zatímco v našem dotazníku to bylo o něco více, konkrétně (9 %).

Důležité je upozornit na odpovědi žáků u otázky číslo 9, kde (29; 34 %) vybraných žáků na druhém stupni základní školy uvedlo, že se nikomu se svou situací nesvěřili a vše si nechali pro sebe.

Jedna z posledních otázek našeho šetření se týkala toho, zda měli vybraní žáci besedu na téma kyberšikany jako součást preventivních opatření ve škole. Kladně na tuto otázku odpovědělo (119; 75 %) žáků, zatímco (40; 25 %) žáků uvedlo, že takovou besedu neměli.

Tento výsledek naznačuje, že většina dotázaných měla možnost se seznámit s tématem kyberšikany prostřednictvím školních aktivit. V rámci našeho šetření jsme se také ptali, zda mají vybraní žáci povědomí o organizacích, které se zabývají bojem proti kyberšikaně. Z výsledků vyplývá, že (66; 42 %) respondentů odpovědělo, že tyto organizace znají, zatímco (93; 58 %) uvedlo, že o existenci těchto organizací nemají žádné informace.

Závěr

Kyberšikana představuje významný problém současné doby, který stále více ovlivňuje žáky základních škol. Hlavním cílem této bakalářské práce bylo popsat kyberšikanu ve vztahu k žákům 2. stupně základní školy a zjistit, zda se vybraní žáci 2. stupně základní školy setkávají s vybranými projevy kyberšikany. Tento hlavní cíl byl dále rozpracován do dílčích cílů v teoretické i praktické části práce. Hlavní cíl bakalářské práce jsme během práce postupně naplňovali.

Teoretická část bakalářské práce je rozdělena do tří kapitol, které se navzájem logicky propojují. V první kapitole jsme se zaměřili na rizikové chování a začlenili jsme kyberšikanu jako jeden z jeho typů. Druhá kapitola se zabývá rozdíly mezi tradiční šikanou a kyberšikanou, definovali jsme základní pojmy a popsali projevy kyberšikany. Dále jsme rozebrali roli agresorů a obětí kyberšikany. Ve třetí kapitole jsme se zaměřili na prevenci, zdůraznili jsme zásady bezpečného chování na internetu (Netiketa) a roli rodiny, školy a pedagogů v této oblasti prevence. Popsali jsme si také vybrané programy a instituce specializující se na prevenci rizikového chování.

Empirická část práce obsahuje 4 kapitoly a byla zaměřena na výzkumné šetření mezi žáky 2. stupně základní školy. Ve čtvrté kapitole se zaměřujeme na aktuální stav řešené problematiky. Pátá kapitola se zaměřuje na formulaci cílů a deskriptivních otázek našeho výzkumu. Popisujeme metodiku sběru dat a proces výběru vzorku. V šesté kapitole prezentujeme výsledky našeho výzkumného šetření. V poslední kapitole empirické části se věnujeme diskuzi.

Prvním dílčím cílem v empirické části práce bylo zjistit projevy kyberšikany u vybraných žáků 2. stupně základní školy. Výsledky výzkumu ukázaly, že kyberšikana je mezi žáky 2. stupně základní školy poměrně rozšířený problém. Z celkového počtu respondentů uvedlo 53 % žáků, že se někdy setkali s obtěžováním na internetu. Nejčastějšími projevy kyberšikany bylo ponižování, urážení a zesměšňování, což uvedlo (42 %) žáků. Dalším významným projevem bylo rušení neustálými hovory a SMS zprávami, což zažilo (23 %) žáků.

Dalším dílčím cílem bylo odhalit, jaké online služby byly zneužity k projevům kyberšikany u vybraných žáků. Pokud jde o platformy, na kterých docházelo k projevům kyberšikany, nejčastěji byl uveden Instagram (49 %), následovaný TikTokem (21 %) a WhatsAppem (18 %). Výsledky naznačují, že sociální sítě a komunikační aplikace jsou hlavními prostředími, kde se kyberšikana vyskytuje.

Zjištění také ukázala, že většina útoků byla jednorázová (67 %), zatímco (33 %) žáků zažilo opakující se útoky. Dále (11 %) žáků přiznalo, že někomu ublížili online, což naznačuje, že kyberšikana není jen problémem obětí, ale také agresorů mezi žáky.

Pokud jde o četnost setkávání se s projevy kyberšikany u žáků, (52 %) respondentů uvedlo, že se s ní nikdy neseťkali, zatímco 36 % se s ní setkala zřídka.

Posledním dílčím cílem naší bakalářské práce bylo zjistit, zda byla v rámci výuky žáků 2. stupně základní školy prováděna prevence kyberšikany. Ve školách jsme také zkoumali prevenci kyberšikany, kdy (75 %) žáků uvedlo, že měli ve škole besedu na téma kyberšikany. To naznačuje, že školy se aktivně snaží tento problém řešit a informovat žáky o rizicích spojených s kyberšikanou. Nicméně, povědomí o organizacích, které pomáhají v boji proti kyberšikaně, je mezi žáky nízké, pouze (42 %) žáků zná takové organizace.

Naše bakalářská práce zaměřená na kyberšikanu u žáků 2. stupně základní školy má klíčový význam jak pro současnost, tak pro budoucnost. S rychlým rozvojem technologií je očekáváno, že problém kyberšikany bude i nadále aktuální a může se dokonce zhoršovat. Na základě našich výzkumných zjištění jsme identifikovali, že projevy kyberšikany mezi žáky této věkové kategorie jsou stále běžné a vyžadují zvýšenou pozornost. Naše práce nabízí důležitý pohled na tuto problematiku a může sloužit jako základ pro další výzkumy nebo prevenci v oblasti kyberšikany mezi mladými lidmi.

Seznam použité literatury

BLATNÝ, Marek, 2016. *Psychologie celoživotního vývoje*. Karolinum. ISBN 978-80-246-3462-3.

Co je prevence, 2019. Online. In: Adiktologie. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/co-je-prevence>. [cit. 2024-06-17].

ČECH, Ondřej a ZVONÍČKOVÁ, Nicole, 2017. *Nebezpečí kyberšikany: internet jako zbraň?* České Budějovice: Theia – krizové centrum. ISBN 978-80-904854-4-0.

ČERNÁ, Alena, 2013. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Psyché (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-210-6374-7.

Ghyslain Raza (Kanada, 2003), 2019. Online. In: E-Bezpečí. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/72-kazuistiky/1423-ghyslain-raza-kanada-2003>. [cit. 2024-06-13].

HRADIL, Radomil, 2020. *Zdravé dětství ve světě digitálních médií: informace a inspirace pro rodiče a všechny, kdo pracují s dětmi a mládeží*. Lelekovice: Franesa. ISBN 978-80-88337-16-4.

Hodnocení rizikového chování žáků základních a středních škol se zaměřením na oblast kyberšikany, 2023. Online. In: Česká školní inspekce. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2023_p%c5%99%c3%adlohy/Dokumenty/TZ-Hodnoceni-rizikoveho-chovani_FINAL.pdf. [cit. 2024-06-13].

HULANOVÁ, Lenka, 2012. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-545-9.

CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Online. 2., aktualizované vydání. Pedagogika (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3 Dostupné z: https://is.mvso.cz/el/mvso/zima2021/YMSID/250420/Metody_pedagogickeho_vyzkumu_1_.pdf. [cit. 2024-06-15].

Informace o projektu. Online. In: E-Bezpečí. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>. [cit. 2024-06-17].

KAVALÍR, Aleš, 2009. *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň. ISBN 978-80-86961-78-1.

KOPECKÝ, Kamil, 2015. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4861-9.

KOŽÍŠEK, Martin a PÍSECKÝ, Václav, 2016. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5595-3.

KOHOUT, Roman a KARCHŇÁK, Radek, 2016. *Bezpečnost v online prostředí*. Vydání: první. Karlovy Vary: Biblio Karlovy Vary. ISBN 978-80-260-9543-9.

KOLÁŘ, Michal, 2011. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-871-5.

KREJČOVÁ, Lenka, 2011. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3474-3.

Kyberšikana ve školním prostředí Metodický materiál pro pedagogická pracovníky, 2012. Online. In: Národní centrum bezpečnějšího internetu. Dostupné z: file:///C:/Users/42073/Downloads/kybersikana_metodika_197.pdf. [cit. 2024-06-13].

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních: č.j. 21291/2010-28, 2010. Online. In: MŠMT. Dostupné z: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fmsmt.gov.cz%2Fuploads%2FMethodicke_doporuceni_uvodni_cast.doc&wdOrigin=BROWSELINK. [cit. 2024-06-13].

MIOVSKÝ, Michal; ADÁMKOVÁ, Tereza; BARTÁK, Miroslav; ČABLOVÁ, Lenka; ČECH, Tomáš et al., 2015. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze. ISBN 978-80-7422-391-4.

MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana a NOVÁK, Petr (ed.), 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga. ISBN 978-80-87258-47-7.

MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al., 2015. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze. ISBN 978-80-7422-392-1.

Národní centrum bezpečnějšího internetu, z. s., 2021. Online. In: Praha bezpečně online. Dostupné z: <https://praha.ncbi.cz/index.php/o-nas>. [cit. 2024-06-13].

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže, 2019. Online. In: MŠMT. Dostupné z: https://msmt.gov.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf. [cit. 2024-06-13].

- O nás. Online. In: Bezpečný internet. Dostupné z: <https://www.bezpecnyinternet.cz/cs/o-nas/>. [cit. 2024-06-13].
- Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept Příloha č. 7*, 2017. Online. In: MŠMT. Dostupné z: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.msmt.cz%2Fuploads%2FPriloha_c_7_Kyberšikana_d.docx&wdOrigin=BROWSELINK. [cit. 2024-06-13].
- ROGERS, Vanessa, 2011. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-984-2.
- ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína, 2010. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2991-6.
- SOBOTKOVÁ, Veronika, 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Psyché (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4042-3.
- SZOTKOWSKI, René; KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika, 2013. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3911-2.
- SZOTKOWSKI, René, 2020. *Sexting u českých dětí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5793-2.
- ŠEVČÍKOVÁ, Anna, 2014. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Psyché (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-210-7527-6.
- ŠMAHAJ, Jan, 2014. *Kyberšikana jako společenský problém: Cyberbullying as a social problem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4227-3.
- ŠVESTKOVÁ, Renata; SOLDÁN, Ladislav a ŘEHKA, Martin, 2019. *Kyberšikana*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 978-80-7394-752-1.
- TITMANOVÁ, Michaela, 2019. *Prevence rizikového chování: praktická příručka pro práci se třídou*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 978-80-7603-034-3.
- VAŠUTOVÁ, Maria, 2010. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 978-80-7368-858-5.
- VÁGNEROVÁ, Kateřina a BAJEROVÁ, Markéta, 2009. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-611-7.
- VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8308-0.

VANÍČKOVÁ, Eva; CHUDOMELOVÁ, Lenka; POHOŘELÁ, Jindra a BRANDEJSOVÁ, Jana, [2016]. *Metodika prevence násilí, online násilí a šikany ve školách*. [Praha]: [Fakultní nemocnice v Motole]. ISBN 978-80-87347-30-0.

Seznam použitých zkratk

Č.	Číslo
ČŠI	Česká školní inspekce
ICT	Informační a komunikační technologie
MMS	Multimediální zprávy
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
SIM	Karta s identifikačními údaji o předplatiteli mobilních služeb
SMS	Služba krátkých textových zpráv
TZV.	Takzvaně
ZŠ	Základní škola

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Rozdělení žáků podle pohlaví

Tabulka č. 2: Věk žáků

Tabulka č. 3: Zařízení, které žáci používají k internetu

Tabulka č. 4: Četnost žáků, kteří se setkali s online obtěžováním

Tabulka č. 5: Způsoby, jakými byli žáci online obtěžováni

Tabulka č. 6: Platformy, na kterých byli vybraní žáci obtěžováni

Tabulka č. 7: Rozdělení jednorázových a opakovaných útoků

Tabulka č. 8: Doba trvání projevu vůči vybraným žákům

Tabulka č. 9: Komu se vybraní žáci svěřili se svojí situací

Tabulka č. 10: Zastoupení žáků, kteří se dopustili online ubližování

Tabulka č. 11: Jakým způsobem se dopustili vybraní žáci nevhodného chování na internetu

Tabulka č. 12: Důvody, proč žáci ublížili online

Tabulka č. 13: Doba toho, jak často se vybraní žáci setkávají s projevy kyberšikanery

Tabulka č. 14: Četnost, zda jsou na školách pořádány besedy o kyberšikaně

Tabulka č. 15: Známost organizací podporujících boj proti kyberšikaně mezi žáky

Tabulka č. 16: Četnost toho, zda vybraní žáci probírali pravidla k dodržování na internetu

Seznam grafů

Graf č. 1: Rozdělení žáků podle pohlaví

Graf č. 2: Věk žáků

Graf č. 3: Zařízení, které žáci používají k internetu

Graf č. 4: Četnost žáků, kteří se setkali s online obtěžováním

Graf č. 5: Způsoby, jakými byli žáci online obtěžováni

Graf č. 6: Platformy, na kterých byli vybraní žáci obtěžováni

Graf č. 7: Rozdělení jednorázových a opakovaných útoků

Graf č. 8: Doba trvání projevu vůči vybraným žákům

Graf č. 9: Komu se vybraní žáci svěřili se svojí situací

Graf č. 10: Zastoupení žáků, kteří se dopustili online ubližování

Graf č. 11: Jakým způsobem se dopustili vybraní žáci nevhodného chování na internetu

Graf č. 12: Důvody, proč žáci ublížili online

Graf č. 13: Doba toho, jak často se vybraní žáci setkávají s projevy kyberšikanery

Graf č. 14: Četnost, zda jsou na školách pořádány besedy o kyberšikaně

Graf č. 15: Známost organizací podporujících boj proti kyberšikaně mezi žáky

Graf č. 16: Četnost toho, zda vybraní žáci probírali pravidla k dodržování na internetu

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č.1: Dotazník

Projevy nevhodného chování na internetu u žáků 2. stupně základní školy

Milé zákyně a milí žáci,

Chtěla bych Vás požádat o vyplnění mého dotazníku, který se zaměřuje na projevy nevhodného chování na internetu. Jmenuji se Katka Skřičilová a jsem studentkou 3. ročníku bakalářského studia na Univerzitě Palackého v Olomouci. Vaše odpovědi jsou **anonymní**. Prosím, buďte upřímní a odpovídejte pravdivě. Velmi si vážím vašeho času, který jste věnovali vyplnění tohoto dotazníku.

1. Jsi dívka nebo chlapec?

- Dívka
- Chlapec

2. Kolik je ti let?

- 11 let
- 12 let
- 13 let
- 14 let
- 15 let

3. Jaký je tvůj hlavní přístup k internetu?

- Mobilní telefon
- Počítač
- Tablet
- Herní konzole
- Televize s připojením internetu

4. Stalo se ti někdy, že někdo online dělal nebo říkal něco, co tě naštvalo nebo obtěžovalo?
(Pokud ne, můžeš přeskočit na otázku č. 10)

- Ano
- Ne

5. Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a ano, můžeš uvést, jakým způsobem jsi byl/a obtěžován/a? (můžeš zvolit více odpovědí)
- Ponižováním, urážením, ztrapňováním, zesměšňováním
 - Moje tajemství bylo zveřejněno na internetu
 - Rušením neustálými hovory a SMS zprávami
 - Cizí člověk vnikl na můj účet bez mého dovolení (např. sociální sítě.)
 - Vydíráním či zastrašováním
 - Moje osobní fotky nebo videa byly zveřejněny na internetu
 - Žádná z těchto věcí se mi nikdy nestala
 - Jiné
6. Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a ano, můžeš uvést, na jaké platformě jsi byl/a obtěžován/a? (můžeš zvolit více odpovědí)
- YouTube
 - Facebook
 - Instagram
 - TikTok
 - Twitter
 - Snapchat
 - Discord
 - WhatsApp
 - Skype
 - E-mail
 - Online hry
 - Twitch
 - Messenger
 - Jiné
7. Pokud jsi na otázku č. 4 odpověděl/a ano, můžeš prosím uvést, zda se jednalo o jednorázový útok nebo opakující se?
- Jednorázový útok
 - Opakující se útok

8. Jak dlouho tento projev vůči tvé osobě trval?

- Méně než týden
- 1-2 týdny
- 3-5 týdnů
- 1-3 měsíce
- 4-6 měsíců
- 7-12 měsíců

9. Pokud jsi odpověděl/a ano na otázku č.4, můžeš prosím sdělit, komu jsi se svěřil/a se svou situací? (můžeš zvolit více odpovědí)

- Mamka
- Tatka
- Sourozenec
- Kamarád
- Spolužák
- Učitel
- Přítel/Přítelkyně
- Nikomu nechal/a jsem si to pro sebe

10. Stalo se ti někdy, že jsi někomu ublížil/a online?

- Ano
- Ne

11. Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a ano, můžeš uvést, jakým způsobem jsi se dopustil/a nevhodného chování na internetu vůči jiným osobám? (můžeš zvolit více odpovědí)

- Ponižováním, urážením, ztrapňováním, zesměšňováním
- Zveřejněním cizího tajemství na internetu
- Rušením neustálými hovory a SMS zprávami
- Neoprávněným vniknutím na účet jiné osoby (např. sociální sítě)
- Vydíráním nebo zastrašováním
- Zveřejnění osobních fotografií nebo videí
- Jiné

12. Pokud jsi na otázku č. 10 odpověděl/a ano, můžeš prosím uvést, z jakého důvodu?

(Pokud ne, nemusíš odpovídat)

- Nuda
- Pomsta
- Závist
- Strach
- Nátlak z okolí
- Sranda

13. Jak často se setkáváš s projevy kyberšikaný?

- Denně
- Týdně
- Měsíčně
- Zřídka
- Nikdy jsem se nesetkal/a

14. Měli jste ve vaší škole besedu na téma kyberšikana?

- Ano
- Ne

15. Znáš nějaké organizace, které se snaží pomáhat v boji proti kyberšikaně?

- Ano
- Ne

16. Probírali jste ve škole nějaká pravidla, která dodržuješ při používání internetu?

- Ano
- Ne